

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. F. Felicis Potestatis Panormitani Ordinis Minorum S.
Francisci de Observantia ... Examen Ecclesiasticum**

Potesta, Felice

Coloniæ, 1712

Pars I. De Denuntiationibus faciendis ad monitoria Papæ, & Episcoporum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40060

EXAMEN CONFESSARIORUM.

Tomus Secundus,
DE DENUNTIATIONIBUS.
PARS PRIMA
De Denuntiationibus faciendis ad Monitoria Papæ,
& Episcoporum:

CAPUT I.

De Superioribus, qui possunt monitoria edere.

DE Summo Pontifice nulla est difficultas. Quantum ad alios, soli Episcopi ex Trid. sess. 25. de reform. cap. 3. possunt monitoria, seu edicta edere pro rebus, aut scripturis deperditis, seu occultatis ad finem ea restituenti, aut revelandi, sub excommunicatione majori late sententia, ipso facto incurrenda, restitutione, vel revelatione non facta intra certum terminum.

Et ea concedere possunt Vicarius Capituli

sed evacante. Rodrig. tom. 1. c. 71. de ma p. 8. tr. 4. ref. 17. quia Capitulum sub vacante succedit in jurisdictione ordinis Episcopi.

3 Generales Religionum, eorum vicariorum, & Provinciales, quia habent auctoritatem quasi Episcopalem: item Abbates Benedictini, & similes Prælati, qui solent esse Generali subiecti: quia pro Episcopis habentur. Innoc. ex cap. 1. 2. de Clero. per quos Non tamen Priores, Guardiani, & superiores locales, qui alios superiores non habent subtus Generalem. Tancr. tom. 4. q. 2. n. 1.

Adeo que Superior localis, v. g. Prior, Guardianus, &c. si monitorium ad restitutionem vel revelationem pro rebus deperditis,

invalide edit, quia in hac re non est iudex competens, ob Decr. Concil. *de denuntiat. sub num. 5.* adducendum, quod non excludat Praelatos Regulares auctoritate quasi Episcopalem habentes, uti sunt Moniales, qui quidem jurisdictionem habent supra totam Provinciam; Confessiones, monitorias, absolutiones, dispensationes, &c. huiusmodi subditis concedendo, quae tunc non Episcopi praestare valent; excludit tamen superiores locales; quoniam certum est, eos non habere auctoritatem quasi Episcopalem.

Eos tamen posse monitoria edere in suis Monasteriis, non quidem ad finem revelandi pro rebus deperditis, aut subtractis, sed pro rebus delictis, docet cum per multis Melphi *in pens. c. 28. quest. 2.* & 2. quia sunt Praelatos habentes administrationi conjunctam jurisdictionem cum vi coercitiva, sine qua nullus esset eorum iudicium, utpote in rebus, disciplinae regularis gladio destituta; ac non de excommunicate possunt, etiam in *cap. 10. ex cap. Cum in Eccles. de major. & c. 10. de v.* non quidem per modum statuti, & non per modum praeccepti, uti fit per monitorium. Hinc in Religionibus, ubi Apostata, seu fugitivi non sunt excommunicati à superioribus, potest superior localis suum subditum per monitoria, & sub excommunicatione, &c. gr. intra tres ad Monasterium redeat, reoccare.

Disparitatem autem de excommunicatione pro rebus deperditis, assert Melphi *cit.* quia haec solet esse solemnior, ac majori gravitate, & circumspicione exercenda; atq; ideo ad majores Praelatos reservatur privative quoad Praelatos locales.

Potest Episcopus monitorium ferre contra reos ad dicendam veritatem, antequam sit incepta; quia veritas omnibus viis

Puiff. Exam. Ecclesiast. Tom. II.

indagari debet, nec probandi facultas est restringenda, *ex cap. de probationibus. Abbas conf. 15.*

Item potest illud ferre non solum post litem inceptam, ut est certum: sed etiam si sit mota coram iudice seculari, & non obstante litis pendentia coram ipso iudice seculari. *Tanct. cit. qu. 6. & apud ipsum Raynaudus de monit. p. 1. cap. 1. quest. 13.* & alii contra Nevizan. Insuper potest monitorium edere delicto jam constante, sive jam sit factum, sive in fieri pendens in futurum.

QUAERES I.

5. Pro quantis materia potest Episcopus monitoria concedere?

In hac re regulam dat Trid. *sess. 24. nu. 1.* his verbis:

Quamvis excommunicationis gladius, nec vultus sit Ecclesiastica disciplina, & ad continentendos in officio populos, valde salutaris; sobrius tamen, magna, & circumspicione exercendus est: cum experientia doceat, si temere, aut levibus ex rebus incutitur, magis contemni, quam formidari; & perniciem potius parere, quam salutem. Quapropter excommunicationes illae, quae monitoribus praemissis, ad finem revelationis, ut ajunt, aut pro deperditis, seu subtractis rebus ferri solent, à nemine prorsus, praeterquam ab Episcopo decernantur: Et tunc non alias, quam ex re non vulgari, causaq; diligenter, ac magno maturitate per Episcopum examinata.

6. Et quia sumus in re gravi, quanta est exponere ad perniciem, & contemptum censuras datas ad salutem, peccant mortaliter praefati superiores monitoria concedendo pro re vulgari, & sine maturitate: *v. tom. 1. de casibus reservatis.*

7. Et licet quantitas duorum Juliorum in

Uuuu

ma

materia voti pauperiatis sufficiat ad mortale, non sufficit ex se, ut pro ea possint sine mortali monitoria concedi, sed requiritur major quantitas; sicut major requiritur ad incurtendas poenas Clem. VIII. *de largit. munerum*; requiritur in quara, talis quantitas, qua sit materia subiecta poenis for ti externi, & punibilis in iudicio; summa autem duorum aureorum in iure dicitur summa modica, *ex l. si oleū 15. fin. junct. l. seg. Pelliz. tr. 6. num. 10.*

8 Hinc ex Taner. *cit. quast. 1. num. 2.* & Zecchio, apud ipsum res vulgaris, pro qua non possunt monitoria sine mortali concedi, est, si non ascendat ad summam decem aureorum. Imò Episcopi neque pro hac summa solent monitoria concedere, nisi excedat viginti aureos.

9 Dixi *ex se*, quia summa duorum aureorum, aut alia in se parva, potest esse gravis, & non vulgaris in iure ex circumstantiis; figurantur casus.

QUÆRES II.

10 In Monasterio bene disciplinato Religiosorum, uti cella claudi non solent clavibus, & cella unius fuit ablata res valoris quinque lutorū.

An Superior Provincialis pro ea monitorium edere possit?

Suppono, 1. iuxta sententiam plurium Doctorum *de pauper. Relig. & furtis Religiosorum*, nullam materiam esse levem, tam in ratione pauperiatis quam furti; *de quo in 10. 1.* est mea resolutio.

11 Suppono, 2. Superiorem alias diligentis egisse, sed inutiliter. His suppositis.

12 Respon. posse, Taner. *c. quast. 2.* & apud ipsum Suarez, Tambur. *de iure Abb. & alii*; ratio est, quia licet materia sit in se levis, est tamen determinata, eique est adjuncta ratio spiritualis publici boni, nempe ad

pacem communem, ad bonum Monasterii, ejusdem disciplinam servandum, & ratio à Superiore in Monasterio deditur, & graven inducit obligationem dedito ad restituendum, vel reversionem, quamvis materia in linea iustitiae sit levis; dicit enim gnavis in linea obedientiae.

13 Declaratur ex *cit. DD.* Quando materia est ex se levis, tunc, cum non inducat obligationem gravem ex vi iustitiae, additur præceptum Superioris, & sic eam inducit vi obedientiae; hoc autem præceptum non debet addi pro qualibet materia levi, sed pro ea, in qua apparat aliqua ratio spiritualis gravis, ut sufficiat ad inducendam obligationem gravem, quæ scilicet respicit bonum communitatis, & pro ea imponitur excommunicatio, quæ quidem, cum sit generalis poena, non debet ferri pro venialibus, nec pro quocumque peccato mortali, sed pro peccato inobedientiae, & contumacie: neque pro quolibet inobedientia, sed pro gravi, utrumque, quod aliter curari non potest.

Ita res se habet in casu, ubi monitorium sub excommunicatione fertur, non deditur, sed tantummodo reservandum bonum temporale persone lesæ, nec ad spirituale persone particularis, neque ad impedimendum peccatum mortale personæ, quæ succripuit, sed ad reparandum bonum spirituale communitatis, quæ consistit in pace communi, & in Regulari disciplina; hinc concludit Taner. in hoc casu monitorium obligare subditum ad revelationem rei levis, alias minime: *ut in rem. de casibus reservatis.*

14 Idem dicendum puto de Episcopo quoad suas Moniales, & de Superioribus Provincialibus Religionum in suis Monasteriis, præsertim pro juvenibus secundum præceptum, ad eorum disciplinam servandam, quæ laxis habentis rueret.

QUÆRES III.

15. In quodam populari tumultu plures de-
 precati sunt dominum cuiusdam nobilis. Epif-
 copus monitorium edidit, ut sub pœna excom-
 municationis, qui detineret bonam rem do-
 mini restituere, & qui detinentem sciret, re-
 stitueret. An tale monitorium obliget ad resti-
 tuendum, aut revelandum eum, qui detinet,
 aut qui scit detinentem rem levem?

R. Epif. vel iste fuit simul cum aliis ad fur-
 tum, & tunc, licet furatus sit rem levem,
 peccavit mortaliter, & tenetur ad restitu-
 endum totum damnnum in solidum in defectu
 aliorum, cum iure ab eis repetendi, quia fuit
 causa partialis partialitate causæ, sed totalis
 mortalitate effectus, ratione mutui comitatus,
 cui fuit causa totalis totius furti, quod pro in-
 nocentiam attribuitur singulis, & multo magis
 si alios excitavit. Et talis detentor, sicut &
 aliam sciens, ligatur monitorio; ita ut teneatur
 sub censura ad restituendum rem levem,
 & respective ad revelandum.

16. Quod si intra terminos monitorii sciat
 rem restituisse, non tenetur sub mortali ad
 restituendum, nec ligatur monitorio, quia li-
 berius delinquit eam detinendo: tenetur qui-
 dem restituere, sed ex vi iustitiæ, & sub ve-
 niali, minime ex vi obedientiæ, seu monito-
 rij, & sub mortali, quatenus ex iustitia com-
 munitativa læsa otitur obligatio ad restitu-
 endum conformis qualitati culpæ in accipien-
 do, aut detinendo, quæ in isto, facta aliorum
 institutione, est venialis.

17. Vel fuit solus; & tunc, si nescierit, &
 nesciat alios furatos esse, utique non tenetur
 sub mortali ad restituendum, & consequenter
 non ligatur monitorio, quia non cooperatur

forraliter, sed solum materialiter ad dam-
 num notabile alterius.

18. Difficultas est, si iste quando furatus est,
 sciverit alios esse furatos, aut si id sciat postea
 promulgato monitorio. Tambur. lib. 8. tract.
 2. c. 3. §. 3. n. 1. Bussem. lib. 8. tr. 4. c. 1. dub. 3. n. 3.
 cum alii dicunt, eum non peccare mortali-
 ter, adeoque non ligari monitorio, quia hic non
 est causa facti alterius.

19. Dico tamen, istum obligari ex vi mo-
 nitorij, & sub censura ad restituendum, ac res-
 pective ad revelandum. Tancred. cir. 9. i. n. 8.
 peccavit enim graviter, cum tali scientia rem
 levem accipiendo, & si tunc ignoravit, adve-
 niente notitia, incipit peccare graviter deti-
 nendo. Bonac. to. 1. de oblig. denunci. disput. 6.
 pag. 89 s. n. 9. to. 2. pag. mibi 5; 8. n. 6. & alii in
 tom. 1. de furto; quia licet iste, istante scientia,
 quod alii sint furati ab eodem, non sit causa
 impulsiva ad furtum aliorum, est causa coope-
 rativa ad notabile damnnum alterius; licet eni-
 nim singuli quid leve rapuerint, omnia tamē
 hæc levia notabile damnnum constituunt,
 quod cum possint reparare, si singuli resti-
 tuant, quod acceperunt, singuli peccant mor-
 taliter detinendo, & consequenter singuli mo-
 nitorio ligantur.

QUÆRES IV.

20. Heres ab intestato succedens pretendit
 testamentum Petri in personam Pauli extranei
 esse nullum, ne potest factum ab eo, quando erat
 sensibus destitutus, & quia testes in testamen-
 to scriptis recusant veritatem aperire, nisi co-
 actos: petiit ab Episcopo monitorium, ut, qui nul-
 litatem testamenti sciens, revelarent. An pos-
 sit Episcopus monitorium concedere?

C. Alsum proponit Tancred. cir. quest. 3. cum
 quo

21. Videtur, quod non possit, quia mo-
 nitoria non sunt concedenda, quando sunt

Uuuu 1 it-

infamatorja alicujus. Probis in cap. 2. de Constitur. & alii; tale est præsens, nam ex hac revelatione sequitur infamia, quod Paulus, & notarius testamentum fecerint cum fraude, 2. quia nec sunt concedenda, quando persona sunt certa, ita ut, si debitor, aut delinquens sit certus, non teneantur alii positio monitorio revelare. Barb., in Concil. Tri. sess. 25. de reform. cap. 3. num. 2. Sotus, & alii: sic est in casu, ubi testes sunt certi, quia scripti.

22 Responsum autem Tancr. posse Episcopum monitorium concedere, & eo testes obligari ad revelandum. Quia cum quilibet sit præsumendus bonus, nisi certo constet, quod sit malus, præsumi debet, quod nec Paulus, nec Notarius adverterint, Petrum esse jam sensibus destitutum: & sic ex revelatione non sequitur eorum infamia.

23 Nec obstat, quod testes sint certi: quia posse monitorium fieri contra testes, quando sciuntur, & tenuerunt veritatem dicere, docent Oliva, & alii, quos refert Barbos. de posses. Episc. alleg. 96. num. 17. & Riccius part. 1. decis. 219. qui in Praxi Rerum fori Eccles. decis. 275. num. 7. ulterius addit.

24 Posse concedi monitoria contra consocios simulati contra alios in gravio tertii præjudicium, ut puta, si quis fidei, & apparenter fecerit donationem, &c. pro alio alicui exemplo, ut a collectarum, & ruralium onerum solutione liber esset, quia cum hoc tendat in præjudicium, & damnnum illorum, ad quos postmodum pro rata ratione hujusmodi collecta solvenda onus spectabit, juxta tradita per D. Joannem Bapt. Constit. in tract. de port. rata quest. 149. n. 2. & quest. 157. in hoc casu, & similibus ad monitoriales jure recurri potest, ut testes de hac re edoceri teneantur manifestare, & simulatio em detegere talis fraudulenter cum aliena jactura complectetur.

25 Concedit autem Tancr. citat. quod quod possit Paulus appellare à Decretis scopi de concessione edicti: quia Decretum concessionis edicti æquivalere Decretis, testes admittendos esse, vel non, et Lanfranc. decis. 125. à quo decepto conatur appellatio ex Bal. l. post sententiam ver. pone ergo, Cod. de sent. interlit. com. dic.

26 Quia appellatione pendente, præ testes non tenentur revelare, ex quo illis de appell. cap. licet de sentent. excom. 6. Tancr. cit.

CAPUT II.

De illis, qui ex vi Monitorii denuntiationem tenentur.

27 Denuntiatio est criminis manifestatio facta superiori, et duplex, paterna, seu Evangelica, quæ fit Superiori tanquam patri, quæque omni & emendatione in fratris intendit; & judicialis, quæ fit superiori tanquam superiori, ut suo munere faciat, quod judicandi, & puniendi, sive delinquentem puniendi, & damnnum reparando, sive utrumque faciendo. Denuntiatio canonica dicitur illa, quatenus est ex Regula Evangelica, per illud Matth. 18. Quod si quis non audierit a Ecclesia, vel ex præcepto superioris Ecclesiastici; sed non distinguitur à paterna, & sic est paterna, vel tanquam paterna, & sic est judicialis.

28 Denunciatio judicialis, alia est præceptiva, alia ex præcepto superioris. Præceptiva obligat ratione charitatis, & obedientiæ, de qua est in præfenti.

19. Hinc revelatio fieri debet iudici cum
Mortuo in scriptis, quia fit, ut pars eâ uti pos-
sit. Ecclesia valeat per eam delinquentem
prosecrere à peccato.

20. Denunciatio judicialis, ab accusatione
differt, quia accusator suscipit in se onus pro-
bandi; quod si non probet, subijcitur pœna-
tionis, non sic denunciator; licet teneatur
producere testes, si qui sint, iudici, qui in se-
ntentiâ onus probandi.

21. Qui denunciare tenetur non libera-
tur ab onere, si promiserit, & jurave-
rit non denunciaturum; quia juramentum
beneficium non tenet, quoniam non est vin-
dictam iniquitatis, *cap. quando de jure jurando.*

Si non est culpa.

22. Qui non revelando excusatur à
culpa mortali, excusatur ab ex-
communicatione; quia hæc necessariò sup-
ponit tanquam materiam culpam mortalem.
num. 107.

23. Propterea, quando edictum præci-
piat denunciari fures, aut injustos detento-
res, non est denunciandus, qui detinet
iustam compensationem, aut aliam ju-
stam causam, etiam si peccaverit accipien-
s, quatenus poterat alia via, aut sine scandala
suum recuperare; quia est justus deten-
tor. *Bonac. tom. 1. de oblig. denunci. disp. 6.
cap. 8. §. 4. num. 1.*

24. Nec sciens hujusmodi detentorem te-
netur eum revelare, si sciat, eum detinere ob
iustam compensationem, &c. aut non resti-
tuit ob impotentiam, vel aliam justam
causam, puta quia scit creditorem ab absurdo
procedere restituendâ, &c. *Bonac. cit. num. 3.*
Sicut liberatur in his casibus à culpa,
etiam si ipse principalis, ita & eos sciens,
tenetur innocenter prodere; eò
quod, quia mens iudicis est inquirere de

delicto & hac ratione, reus juridicè interro-
gatus à iudice de homicidio, respondere non
tenetur, si illud sine culpa commissit
puta ob justam defensionem. *Diana p. 3. tr.
5. ref. 66.*

25. Tenetur autem sciens revelare eum,
qui est impotens in totum, si possit quo-
ad partem restituere, aut pro futuro tem-
pore nisi sciat, eum esse paratum ad re-
stituendum cessante impotentia. *Bonac. cit.*
quia sicut delinquens non excusatur sim-
pliciter à restitutione, ita nec sciens à re-
velatione.

26. In dubio de justa compensatione,
impotentia &c. facienda est denunciatio,
nisi rationabiliter deponatur dubium, qua-
tens eam audit à fide digno, &c. *Bonac.
cit. num. 6.* quia possessio stat pro præcepto
superioris, quod est certum, & solum du-
bia est excusatio.

*Dammum grave sui, aut
suorum.*

27. Non tenetur quis denunciare in
causa propria, seu in delicto
commissio in sui damnum; quia potest
offensus injuriam, & damnum remittere
juxta Consilium Evangelicum: *Dimitte no-
bis debita nostra, sicut & nos dimittimus.*
&c. Contra quod non debet præsumi su-
periores velle obligare. *Bonac. cit. pag.
892. §. 3. num. 1.*

28. Excipitur, si denunciatio præcipia-
tur in bonum publicum, seu in punitionem
delinquentis, uti sunt denunciations in
causis fidei, quoties enim superior in edictis
pro delictis, etiam contra privatam personam
commissis, punitionem intendit, intendit
bonum publicum, nempe ut exemplo,
& timore pœnæ, alii coerceantur à ma-
lo, ac securius vivant; id solet contin-
gere.

Uuuu 3.

gere in delictis homicidii, furti, adulterii, & similibus, quæ graviter publicam pacem, & securitatem conturbant, *num. 65.*

39 Non tenetur denunciare, si ex denunciatione prudenter timeat sibi, aut suis usque ad quartum gradum, aliquid grave damnum contra aliquod ex quatuor bonis hominis, animæ scilicet, corporis, famæ, & substantiæ corporalis quod sit præferendum damno alterius. Bonac. *cit. Diana p. 9. tract. 9. resolu. 48.* quia præcepta humana, & positiva, non obligant cum tanto incommodo. Hinc nec juridicè interrogatus à iudicè, tunc respondere tenetur (unde ait Bonac.) si privatim no- visti aliquid delictum, & dignoscas, quòd delinquens sciat te scire, non teneris denunciare, si exinde grave malum tibi times, aut tuis; quia malum tuorum valdè conjunctorum est etiam tuum, cum illud acriter sentias, & fortè plus: *v. num. 113. § 123.* Hinc si occultus non tenetur se prodere, curare tamen debet ut res restituatur domino per amicùm fidelem, aut probum Confessarium: *v. num. 179.*

40 Non tenetur quis ex vi monitorii denunciare conjunctos intra quartum gradum etiam si non adsint alii testes. Tanc. *tom. 5. tract. 4. quæst. 20.* Diana *p. 5. tract. 13. res. 67* qui ex Raynaudo *de monitoriis p. 1. cap. 3. quæst. 20. §. 14.* Lopez, Avila, Sylv. Bau- nius, & alii apud Dianam *p. 8. tr. 4. res. 10.* qui cum Excobar id tenet, tam de consanguineis, quàm de affinibus, usque ad quartum gra- dum. Quorum ratio est quia non debet lex Ecclesiastica cedere in benignitate legi civili, ut veliteos ligare, quos lex civilis non obli- gat; tum quia si conjunctus ageret ut denun- ciator, aut testis contra conjunctum, orirentur inter familias, & conjunctos dissensiones, & odia, & tolleretur domorum pax; quod val- dè nocet Republicæ; ex qua ratione Raynau-

us, & Diana eos à denunciando excu- nedum in causis criminalibus verum etiam civilibus; ac insuper rejiciunt limitationem quam facit Bonac. *tom. 1. disput. 6. tr. 1. num. 5.* quòd prædicti teneantur denunciare si valeant sine gravi damno sui, aut sui- rejiciunt, inquam, quatenus à tali revoce non potest grave damnum abelli, quod cordiæ, & odia. Ceterum licet regulariter sit, infra tamen ostendam casum, in quo- lum ex revelatione conjuncti damnum re- tur: *v. num. 122. § seq. § num. 128.*

41 Hisdem rationibus non tenetur uxorem revelare, quia sunt una caro: nepo- ner, & nurus focerum, & econversò, *Di- tar.* quia focer succedit loco Patris, & ge- ac nurus veniunt nomine filiorum, & alie- sicut filii non incurunt excommunicationem communicando cum parte excommunicata vitando, ita nec gener, & nurus commu- cando cum focero excommunicato: unde ut, cum de censuris, diximus.

42 Imò Genuensis, Angelus, & Siles- ve. *familia*, apud Bonac. *citat. ut re- dunt ad familiam; nam ex revelatione- ta à familiari orientur discordia inter- niliares, sicut tolleretur quiet, à pa- domus; hinc commune bonum Italia, & Republicæ exposcit, ut evitentur dis- siones inter familiares; quod ipse Bonac. plectitur, quando denunciandi non esse pe- culum gravis damni.*

43 Idem tenent de amico cognato seu arcæ amicitia, & de inimico herede, Raynaudus, & Diana ex quo- rum revelatio graviter exasperat, & in- ritatem aut non levem ingratitude- doleat. Oppositam autem sententiam in- mirum personas privilegiatas, nempe sanguineos, uxorem, &c. tenentur denunciandum, aut testificandum, quod

T E R M I N U S .

47 **Q**UI non denunciatur intra terminum in edicto praescriptum, qui solet esse octo, vel quindecim dierum, peccat mortaliter, & incurrit excommunicationem, nisi ex iusta causa excusetur, vel nisi sit legitime impeditus, aut ignoret monitorium: v. n. 642.

48 A quâ excommunicatione à nullo potest absolvi, nisi satisfacta parte, nempe nisi obediatur; nam elapso termino non expirat obligatio, sed semper tenetur revelare, cum commodè potest, nisi cesset praecceptum, puta si cesset ejus finis, &c. quia terminus non ponitur ad finiendam obligationem denunciationis, sed ad maturandam, & sollicitandam denunciationem; & talis censura absolutio in monitoriis reservatur: v. n. 631. ad n. 647.

49 Eum, qui intra terminum non revelavit ob ignorantiam edicti, impedimentum, aut aliam justam causam, adveniente ejus noticia, aut cessante impedimento elapso jam termino, non amplius obligari ad revelandum ex vi monitorii, tenent Tancr. tom. 5. tr. 4. quest. 7. num. 5. Sanchez, Raynaldus apud ipsum, quia hujusmodi edicta non habent rationem legis, & constitutionis universales, sed simplicis mandati, ac praeccepti concessi ad partis instantiam, ac proinde sunt transitoria: hinc est, quod dentur pro determinato tempore octo, aut quindecim dierum. Quod si nullum assignetur tempus, non durant, nisi per spatium duorum, aut trium mensium. Sanchez lib. 6. conf. e. r. dub. 35. num. 5, cum aliis. Tum quia iste non fuit in culpa non revelando intra terminum, nam tunc ignoravit edictum, aut fuit legitime impeditus: v. n. 242.

50 Eum

50 Eum autem teneri sub censura ad revelandum adveniente notitia, aut cessante impedimento extra terminum, docent Bonac. tom. 1. pag. 867. num. 2. & apud ipsum Suarez, Rodr. Filiuc. nisi censura sit lata solum contra contumaces preteritos, qui intra terminum jam elapsum non revelaverunt. Cui sententia adhaere cum duplici limitatione, 1. Quod tempus notitiae, aut impedimenti ablati non distet notabiliter, sed sit proximum termino edicti, puta per duos, aut tres menses, 2. Quod revelatio tunc credatur profutura, praesertim si adhuc causa pendeat.

51 Illud certum mihi est, quod mortuo superiore jurisdictionem amittat. Leander de censuris tract. 1. dispur. 4. quest. 23. Tancred. cit. n. 5. quia mandata superiorum, quibus iurisdictio non conferuntur, expirant morte mandantis, si res sit integra, si non, quando non dantur per modum legis universalis, sed simplicis praeccepti. Tum quia censura lata ab homine sub conditione, vet. gr. si non revelent intra quindecim dies, non ligat, si moriatur iudex ante impletam conditionem; nam non censetur ferri, nisi quando impletur conditio; adeoque cum tunc non existat iudex, eam terre non potest.

52 Si vero censura fuit contracta ante iudicis mortem, non tollitur per ejus mortem, censura namque semel contracta, non tollitur per iudicis mortem, sed per absolutionem, quae non pender ab existentia iudicis. n. 48.

NOTITIA.

53 Nemo denunciare tenetur, certo non scit, alius exponitur periculo levitatis, & patientem damnum, quod forte injuste pateretur, & propter ea, quae quuntur de scientibus, scire autem ea non potest visu, vel alio corporis sensu percipere, & realiter mente retinere. Idcirco non tenetur quis denunciare, quae auditur a personis levibus, vel si persona gravi, & si de his non recordatur a quo; nec tenetur denunciare, quae auditur a personis ignotis, neque, quorum levem habet suspensionem, quia non dicitur ille notitiam habere, & si per ea in ea incertitudine ad nihil potest procedere. Bonac. tom. 1. cit. pag. 895. n. 1. 53.

54 Non tenetur denunciare, quae ab eo, qui denunciavit, aut vult denunciare, nec quando probabiliter, & prudenter denunciationem nil profuturam, nec superiorem nullum remedium esse adhibendum. Bonac. cit. nu. 2. quia nemo obligatur ad opus inutile.

NOTITIA

Ex injuria, aut secreto.

55 Non tenetur quis ex vi iudicis denunciare, quod scivit per imperium, aut ius, v. gr. litteras aperuit, aut aliam a se revelandum coegit; quia nec tunc legem interrogatus testari tenetur. Busemb. lib. 1. dub. 6.

56 Nec, quod scivit sub secreto iuramentali, vel ratione consilii, aut a se scendi causa, puta si sit medicus, obediens, advocatus, procurator, &c. etiam si a chore precesserint infamia, semper

Delictum, quod probari non potest, aut notorium delinquentis occulti, vel occultum occulti.

60 **N**on tenetur quis denunciare, quod in iudicio probari non potest; quia quod probari non potest, se habet, ac si nesciretur. Bonac. cit. pag. 893. n. 4. qui proinde concludit, eum, qui furtum vidit à fure committi nullo alio praesente, non teneri illud denunciare; bene verò, si habeat unum testem omni-exceptione majorem, aut si probabiliter putet, delictum ab aliis sciri: v. n. 67.

EXCEPTIO.

Excipiuntur crimina nonnulla, quae quis denunciare tenetur, etiam si probari non possint, &c. sunt

1. *Impedimenta matrimonii.*

61 **D**enunciare tenentur sub mortali impedimenta matrimonii, etiam si sint occulta, & probari non possint, tam scientes, quam ipsi contrahentes. Bonac. cit. pag. 893. n. 5. & Com. contra Pontium lib. 5. de matrim. c. 34. n. 5. *Et alios*; quia haec revelatio est ad vitandum malum spirituale futurum, nempe peccatum mortale inter conjuges, & injuriam Sacramento; quoniam denunciatio unius sufficit ad matrimonium impediendum, ex c. *Praeterea, de sponsalibus*, tunc quidem Parochus super sedere debet, usquequo diligenti inquisitione peracta, veritatem reperiat.

Si verò contrahentes super impedimento dispensationem obtinuerunt, tunc neque ipsi, neque alii scientes, illud manifestare tenentur; quia esset frustrà.

2. *Crimina in bonum publicum.*

62 **C**rimina contra bonum publicum, videlicet contra fidem, tam de haereticis,

X x x

reli,

...sufficit tamen (ut Bord. concessit) ad
...quod contra denunciatum , ad illum
...examinandum : item suffi-
...ut praedens superior , & iudex diligenti-
...adhibeat ad malum futurum vitandum ,
...reparandum ; insuper ad expiscanda in-
... & ad minicula ; quibus habitis , talis
...denunciator , & testis sufficit ad constituen-
...reum , atque ad torturam .

70 Denique si monitorium praecipiat so-
...testificationem , tunc praedictus , qui so-
...fuit furem furantem , erit testis omni
...in ior , se plenam faciens pro-
... : vide num. 73 . quia non habet du-
... officii .

Ac proinde concluditur , quod praefatus ,
...vidit , teneatur revelare furem , sive
...denunciationem , sive
... : Bordon. cit. num. 53 .

71 Ex his colliges , quod nedom reus oc-
...notorii criminis , quod probari non
... , verum etiam reus occultus occultis
... , quod potest probari , sic iuridice
... , si redundet in Republice ,
... grave damnum , quod aliter
... non potest .

72 Delictum occultum in iure dicitur ,
... quod quisvis sit duobus , vel tribus notum ,
... nulla existit infamia , seu non est spar-
... , Melphi in pract. crim. ver. Inquisi-
... de stat. quod delictum possit probari ,
... quod sit occultum .

4. Testificatio.

Quando monitorium non praecipit
...denunciationem , sed testifica-
... , tenetur quis revelare iuridice deli-
... , etiam si probari non possit . Bonac.
... Lazarius de monit. sect. 2 . g . 11 .
... Bord. par. 3 . ref. 101 . num. 49 .
... hac re oportet prius videre , quando

monitorium vocer quem , ut denunciatores
... quando praeside , ut testem : rem clare expla-
... nat Lazarius apud Bord. cit. nu. 51 , vel enim
... Judet utitur verbo *denunciare* , vel verbo *te-
...stificari* , & tunc res est clara ; vel utitur ver-
...bo indifferente ad utrumque , v. gr. *dicere* , *re-
...velare* , *notificare* , *propalare* , &c. & tunc si
... agatur civiliter , verba interpretantur pro te-
...stificatione ; si criminaliter respectu causa
... non incepta , interpretantur pro denuncia-
...tione ; quia sine praevia accusatione , denun-
...ciatione , aut clamorosa insinuatione , Iudex
... non potest vocare testes , & de delicto in-
...quirere : si causa sit cepta , verba interpre-
...tantur pro testificatione ; quia supponitur fa-
...cta accusatio , denunciatio , aut insinuatio
... delicti , ac proinde Iudex indiget testibus :
... eadem ratione , quando aliquis citatur in in-
...dividuo ad revelandum , citatur ut testis :
... in dubio est praesumendum , quod Iudex ve-
...lit testificationem , & universaliter , quan-
...do Superior visitat , & procedit ex officio
... per edictum ; vult denunciatores , quando ve-
...ro procedit via accusationis , aut denuncia-
...tionis , sive specialis , sive generalis , aut cla-
...morosa insinuationis , seu infamiae , tunc vult
... testem : ita ille , hoc praemisso .

74 Probatum resolutio , x . quia monitoria
... non conceduntur , nisi constet de corpore
... delicti , ignorato auctore , & ulterius con-
...ceduntur ad instantiam partis ; instantia au-
...tem partis gerit vicem accusationis , & praes-
...sertim corpus delicti notorium gerit vicem
... accusatoris , excitans Iudicem , ut procedat
... ex officio ad inquirendum de auctore occul-
...to delicti . Aret. in pract. crim. pag. 153 . v. hic
... nu. 76 . Cum igitur Iudex in his casibus ha-
...beat jus ad inquirendum de auctore occulto
... delicti notorii , potest edictu edere , quo sub
... pena excommunicationis praecipiat , ut qui
... scit auctorem delicti , v. gr. furem , aut rei de-

tentorem, illum revelet; & consequenter ille, qui scit, etiam si solus sciat, tenetur eum revelare; nam jus Judicis ad inquirendum, & obligatio testis ad revelandum, sunt correlativa, 2. quia testis non tenetur probare delictum, sed solum revelare, quod ipse scit; igitur revelare tenetur, etiam si solus sciat; & sive Judex procedat ad instantiam partis, sive per denunciationem factam per fiscale, sive ex notoritate delicti: *v. n. 101. & 102.*

Pro cujus rei majori dilucidatione, sunt duae resolvende difficultates.

Prima difficultas.

75 **A**N, quando delictum est notorium, & delinquens occultus, ita ut non procedat contra eum indicia, aut infamia, possit Judex procedere, & delinquentem inquirere?

Negat Sotus apud Aret. *in pract. crim. pag. 107.* Cajet. Nav. Silv. & alii apud Bord. *res. 101. num. 46.* qui consequenter dicunt, testem interrogatum non teneri respondere, si non praecesserint infamia, aut indicia, 1. ex *cap. Cum oporteat 19. Nisi super praedictis famam ipsius, scilicet persona, lasam esse noveritis, vos ad inquisitionem non subitis procedatis.* 2. ex *cap. Inquisitionis 21. Nullum esse pro crimine, super quo aliqua non laborat infamia, puniendum.* 3. ex *cap. Qualiter 24. de accusat. Si super excessibus suis quisquam fuerit infamatus, tunc procedendum est ad inquisitionem.*

76 Resp. tamen posse jure Judicem procedere ad inquirendum delinquentem occultum, procedendo tamen per viam generalis, non specialis inquisitionis; & tunc teneri testem sub mortali respondere, & revelare. Villalobo *tom. 2. tr. 14. dist. 7. nu. 2.* Aret. *cit. pag. 108.* Miranda *de ordine judi-*

ciario tomo 2. q. 6. art. 6. concl. 1. Aret. *in pract. crimin. pag. 44. o. n. 10.* & *pag. 44.* Bord. *cit. R. ynaudus par. 1. c. 3. q. 7. de notor.* & alii apud Taner. *infra n. 81.* Ratio est, quia ipsa evidentiā facta habetur pro auctoritate, ex *cap. Evidentiā extra de accusat. Evidentiā patris criminis non indiget clamore auctoritatis.* Nam ipsa evidentiā delicti clamore Judicem contra delinquentem occurrentem, juxta illud Gen. 4. *Fox sanguinis fratris Abel clamat ad me de terra.* 2. quia inquisitione generalis juridica de occulto auctore notorii criminis, eedit in bonum communitatis, atque illud intendit; nam si non possit Judex generali inquisitione de illo inquirere, quae plura grava delicta in parva remanent; quod redundat in damnum publicum. & in scandalum aliorum, qui scientes hunc nullo modo posse contra ipsos procedere sine infamia, aut indicis, animo committerentur ad grava crimina occultis praedicta: *v. num. 67.* ac proinde potest de auctore generaliter inquirere Judex, ut communitati sibi commissa non periret, & de auctore vivat: *v. n. 74.*

77 Quod dico verum, medium quando delinquens est occultus, sed potest supponi, puta quatenus adsunt alii testes, & probatur etiam quando est occultissimus, quatenus non adsunt alia indicia; nec est alius qui eum furantem, aut occidentem vidit nisi unus, ex *num. 66. ad 78.* contra Aret. *in pract. crim. pag. 112.* oppositum teneo, quod delinquentem occultissimum, quem nemo vidit,

78 Facta autem inquisitione generalis juridica, & vi ejus revelante delinquentem solo, qui vidit, aut per diligentem inquisitionem expressis indicis aliquibus contra auctorem, tunc potest, & tenetur Judex inquisitionem specialem procedere.

illam, & tunc erunt duae inquisitiones, generalis una, & specialis altera contra personam, Arctim. cit. pag. 110. tum quia denuntiatio iurata aequivalet infamiae, Ameno pag. 191, adeoque ea habita, potest Judex ex officio procedere etiam per inquisitionem specialem.

79. Nec obstant relati Canones, quia expressè loquuntur de inquisitione speciali, quoniam signant specialem personam, minime de generali inquisitione; ad specialem autem inquisitionem omninò requiritur, ut procedant indicia, aut infamia contra auctorem delicti, minime generale, si autem sufficit ipsa notoritas delicti.

80. Per specialem inquisitionem Judex procedere dicitur, quando inquit de speciali persona, & obligat alios ad revelandum illam, tunc verò dicitur procedere per generalem inquisitionem, quando in monitorio precipit, ut qui scit auctorem delicti, illum revelet; aut quando vocat specialiter omnes, ut plures de vicinia, Monasterio, &c. ut referent auctorem delicti; tunc enim licet specialiter revelaturos nomine, generaliter auctorem delicti inquit.

81. Meam sententiam tenet Tancred. tom. 1. par. 1. §. 1. §. 5. etiamq; probabiliorem tenet Dion. par. 2. tit. 15. ref. 62. quoad jus iudicis ad inquirendum delinquentem occultum notorii criminis. Nihilominus ea non obstante docent alii, quòd non teneatur quis revelare delinquentem occultum notorii criminis, nec inde incurrat censuram in monitorio latam, nec testis in tali casu teneatur respondere Judici; quia probabilis, & tuta opinio Cajet. & Soti, quòd non possit iudex, & Superior legitime precipere, ut reveletur occultus delinquens, ita ut detur illi utrinque iustum, quatenus Judex in hoc casu habet jus interrogandi, & reus, aut

testis non respondendi, ac sciens non revelandi; ita etiam sentiunt Lessius, Fillius, Turrianus, & Bonac. apud Tancred. cit. A mea autem sententia affirmativa discedere non valeo, quia (ut ritè advertit Bord. par. 3. resp. 10. num. 4.) opinio negativa opposita est fundata in testibus h. ad h. ènt intellectis, ut ostendi num. 29, quoniam loquuntur de inquisitione speciali, ut fatur Diana cit. tum quia frustra nea esset facultas in Superiore procedendi per inquisitionem specialem, aut generalem, si Superiore generaliter inquirente auctorem occultum delicti notorii, subditus obedire non teneretur.

Secunda difficultas.

82. **A** N idem possit esse simul denunciator, & testis; Negant Cajet. Valen. Arag. & Peyr. apud Bord. par. 3. ref. 101. 32. quia idem non potest esse accusator, & testis in eadem causa: hinc accusator est testis inhabilis, ex c. Forus. de verb. signific. tum quia in eadem caus., idem non potest habere duplex officium, Gloss. fin. c. Insuper 6. de testib. quia unum officium vix dignè valet aliquis adimplere, c. 1. de consuet. in 6.

Resp. posse. Rode. tom. 2. q. 13. art. 6. Bord. cit. num. 53. & apud ipsum Spatharius, Less. Nav. Trimarchus. De obatur nex cap. In omni negotio 4. de testibus: Principalis persona, dicens veritatem de re sibi nota rectissime habenda est pro teste, cum adhibito uno efficiuntur duo testes; & ibi id probat Patialis Papa ex Euang. Matth. 18. Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, Si ipsum solum, si te audierit, lucratus eris fratri tuo; si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum, aut duos, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum. Ubi, ut vides, ille, qui corripit fratrem, & postea illù denunciat, vocatur testis; nam ex ore Christi, si unum tecum adhi-

adhibes, estis duo testes, & si duos, estis tres testes; igitur qui denunciatur est testis, si deponat eo modo, quo debet testis.

Probatur 2. quia nullum jus requirit, denunciatores debere esse personam à teste distinctam: non jus naturæ, aut divinum, ut liquet ex Evang. *cit.* non jus civile, aut canonicum, cum nullum reperitur, quod id præscribat; sed potius, quod præscribat oppositum, uti supra. Imò hoc maxime cedit in bonum Reipublicæ, quæ melius gubernatur, & conservatur, si delicta puniantur.

83 Non obstant rationes in oppositum. Non 1. quia inter accusatorem, & denunciatores manifesta est disparitas; nam accusator prosequitur suam causam, principaliter punitionem sui inimici intendens, ac proinde generat in Judice aliqualem suspensionem, quòd non procedat ex zelo justitiæ, sed ex odio; hinc habet in se onus probandi per testes distinctos. Denunciator verò non prosequitur causam propriam, sed communem Reipublicæ, ac proinde non generat in Judice suspensionem de odio, sed præsumitur, quòd revelet delictum proximi, ut satisfaciat præcepto, & ut poenam spiritualem, aut corporalem effugiat; hinc Judici relinquit onus probandi.

84 Nec 2. quia ibi, ut patet, est sermo de officiis disparatis, difficultates, & vires diversas pro executione exigentibus; denunciatio autem, & testificatio non sunt hujusmodi, sed subordinata. Potest igitur idem, qui denunciatur, assumi ut testis, faciendo eum deponere eo modo, quo debet testis.

85 Ex resolutione igitur hujus, & prioris difficultatis concluditur, quòd ex vi monitorii teneatur denunciator notorii criminis delinquentem occultissimum revelare, etiam si solus sciat, & non sint alii testes, quibus delictum possit de autore probari. Bord. *cit.* n.

41. 55. & Doct. *cit.* n. 74. quia in his casibus denunciator assumitur ut testis, qui proinde non habet in se onus probandi: *vide* *supra* n. 74.

86 Dicta hæc tenent à n. 62. maxime procedunt quo ad crimina immunda, seu contravenientia, aut difficilis probationis, in quibus eadem etiam testes inhabiles admittuntur, in delicta impunita remaneant, & sic in perniciem transeant aliorum. Melius se præc. *crim.* v. *Festes*.

87 Crimina immunda numerantur 62. crimina difficilis probationis sunt, quæ solent occultè patrari, ut gr. furtum, homicidium, adulterium, fornicatio, conjuratio, &c. nec quæ noctis tempore committuntur, nisi inquam, admittuntur testes inhabiles, quia aliter veritas haberi non potest. In delictis autem, arbitrio Judicis stat determinari, in quo veritas aliter haberi non potest. *Idem* pag. 517. ex Sgroi.

QUÆRES I

88 An sit præmittenda correctio frater, si firmiter emendatio speretur. Et an, si quis delinquentem esse emendatum, teneatur ex vi monitorii denunciare?

89 Certum est 1. (ut advertit Amos; pag. 87. n. 8.) correctionem præmitti debere locum, quando delictum habet in se successive, quatenus pendet in futurum, quo ad aliquem effectum liberum, ut est delictum quod relinquit onus restitutionis, &c. ad ejusdem delicti continuationem, &c. denunciatio in habituato, aut recidivo non habet autem locum, si nil relinquat malum in futurum, ut contingit in proximo, quod meli cecidit in fornicationem, propriamque furtum, &c. sed se emendavit.

90 Certum est 2. ex *mn.* 612. præmitti

esse correctionem fraternam in denun-
tatione paterna, si correctio profutura spe-
retur; aliter minime, quia correctio fraterna est
de jure naturali, & divino, ex illo Matth. re-
v. 18. unde non debes paternè denuncia-
re fratrem, si spes eum correctione emen-
dandum, & præsertim si emendatum videris;
quia tunc jam lucratus es fratrem tuum.

Hinc non obstante visitatoris præcepto de
denunciandis sibi in visitatione delictis, non
debet fratrem denunciare, si videris eum e-
mendatum, aut si probabiliter spes per
correctionem fraternam emendandum. Joan.
de Cur. 8. præc. art. 2. n. 1.

91. Correctionem non profuturam dig-
nitas ex circumstantiis, puta si scias, delin-
quentem esse superbum, vel ab aliis monitum
justè emendatum; aut si ex ejus dignitate, &
superiori conditione judices eum fore tui
correctionem speraturum, &c. tunc quidem
correctione relicta poteris sine peccato eum,
si paternè, siue judicialiter, denunciare. A-
retin. cit.

92. Difficultas procedit in denunciatione
paterna: pro qua sententia, quam tanquam
communem refert, & sequitur Aretin. in
suis præc. pag. 166. docet, neminem teneri
fratrem delicti denunciare, aut contra eum
agere, quando per inquisitionem procedi-
tur in monitoris, etiam si illam sciat
esse duobus, aut tribus aliis, si non laboret
in causa, nec timeatur damnum in futurum,
nec speratur privata correctione emen-
dandum; imò addit Aret. tunc non obstat,
si tunc pro revelatione urgeat; nam tunc
quædam species belli utrimq; justè, dum
pater justè testem urget, & testis justè ne-
cessaria Jodex urget, ut satisfaciat Reipu-
blicæ, que exposcit, ut diligens inquisitio
faciatur, ut hic malefactoris timeant, & coer-
centur, minime, ut in tali casu revelentur;

& testis justè negat, quia jam lucratus est fra-
trem.

Cui Melphi in præc. crim. ver. Denunciat.
in addit. consequenter subdit: In denuncia-
tione judiciali quo ad peccatum commissum, &
jam emendatum ille tantum tenetur denun-
ciare, cui ex officio competit, qualis est fiscalis,
ad quem tanquam ad partem Reipublica id
spectat, c. Novit. de Judic.

93. Ubi notat Ameno pag. 387. quòd licet,
qui denunciaret non præmissa correctione
fraterna, quando emendatio speratur, pec-
caret contra justitiam, & quidem mortaliter
cum Tamb. lib. 9. Decal. c. 2. §. 4. n. 9. si de-
linquens esset persona conditionis gravissi-
mæ, & præsertim si delictum esset occultum,
quamvis possit probari per alios testes, qua-
tenus infamaretur proximus sine fructu; de-
nunciatio tamen esset valida ad processum
formandum, quia tunc jura illicitant, non
invalidant denunciationem.

94. Resp. allatam sententiam esse veram,
quando denunciatio, aut testificatio exigitur
ad reparandum, aut impediendum malum
futurum, minime, quando præcipitur in pec-
nam delinquentis. Bonac. in Bulla Cæna disp.
1. quæst. 12. punct. 3. n. 15. Diana par. 9. tr. 2. re-
sol. 89. & Alterius apud ipsum sequitur ex nu-
606. quia tunc præceptum superioris non in-
tendit præcisè fratris emendationem, sed
etiam principaliter publicam ejus punitionem
in bonum publicum, nempe ad alio-
rum exemplum, coercionem, & securita-
tem, quòd prævalet bono privato famæ fra-
tris, quapropter tunc etiam supposita emen-
datione fratris, adhuc salvatur, quòd non in-
fametur proximus sine fructu.

Quàm limitationem videtur amplecti ip-
se Melph. cit. dum inquit: In judiciali autem
denunciatione, si delicta sint publica, & ex-
ceptuata, correctio charitativa non est necessa-
ria.

11. Delicta exceptuata esse contra bonum publicum, diximus *num. 64.* unde consequenter tenet, quod etiam non premissa correctione, imò non obstante emendatione adhuc sit facienda denunciatio, quando ista precipitur in punitionem delinquentis, atque inde ob bonum publicum.

95 Clarius ergo: quando Judex intendit solam emendationem, aut satisfactionem partis, facienda est correctio fraterna, si emendatio speretur, juxta illud *Math. 18. Corripo eum inter te, & ipsum solum:* non enim potest proximus infamari, si non adsit necessitas, & rationalis causa; & emendatione, aut satisfactione partis habita, jam est factum superioris intentioni; imò correctio est facienda iterum, atque iterum, prudentis judicio, quamvis interim expiret terminus. *Bonac. tom. I. dis. 6. de denunci. pag. 396. num. 5.* quia terminus edicti non incipit, nisi post adhibita in opportunam correctionem; adeoque differens denunciationem pro facienda opportuna correctione, non est in periculo, ut incurrat censuram per termini expirationem; edicta enim sunt benigne interpretanda, unde non est credendum, ut Judex velit denunciationem, quamdiu emendatio fratris per correctionem speratur: si autem periculum sit in mora, v. gr. si fur interim fugeret, statim facienda est denunciatio.

Quod si facta opportuna correctione, emendatio non habeatur, facienda est denunciatio delinquentis, etiam si nulla infamia, accusatio, aut semiplena probatio precesserit, juxta illud, quod sequitur in *Evang. Matth. Quod si non audierit eos, dic Ecclesie:* Nam tunc potest Judex denunciationem precipere ad consulendum delinquentis salutem, aut bono proximi, licet exponatur periculo delinquentis fama; quoniam adest rationalis causa, *Bonac. cit. num. 2.*

96 Quando vero Judex intendit penam, tunc facienda est denunciatio obla premissa correctione, & etiam si delinquens sit emendatus, quando delictum est publicum; imò etiam quando est occultatum, & nulla precessit infamia, accusatio, aut semiplena probatio, si celebratum est publicum, fidei, aut innocentis. Bonae Potestas namque est à Deo destinata, ut ad emendationem delinquentium, sed non ad malorum vindictam; juxta illud *Rom. 13. Si autem non impere potestatem bonum fac, & habebis laudem ex deo: si autem minister est tibi in bonum, si autem malum feceris, time: non enim sue legis portat, Dei enim minister est, qui malum agit.*

97 Posterioris generis sunt denunciations ad edicta Inquisitorum: v. num. 10. prioris vero generis regulariter sunt denunciations ad edicta Papae, & Episcoporum, precibus aut scripturis deperditis, aliis occultatis, in his namque precipue denunciations ad finem restitutionis, & reparandamni; quo habito, si intra terminum, ve per correctionem fratrem, si tunc jam habetur fructus intentus, & monitorium non ligat scientem ad respondendum. Tum quia censura est potius medicinalis; adeoque praesumitur emendationem peccatoris.

Dixi regulariter, non univociter, aliquando dari possunt casus, qui non sunt dei, in quibus Papa, Episcopus, & alii edicto punitionem delinquentis in bonum publicum: hujusmodi est *cap. 12. resolutus*, & alius qui sequitur, precibus sufficientia colligere potest atque

QUÆRES II.

Attentatur quis conspirationem in Cardinalem revelare, non pramisso correctione curia, etiam si ex illa emendatio spectetur?

PIUS EPISCOPUS, &c.

Widelicet sacris, &c. statimus, ut quisquis in casu a nudo consilio, aut simplici favore, aut opinione à ceteris pradiitis alienus, quemcumque autorem, administrorum, vel conscientiam conspirationis, sive conspirationis, aut commisi, committende criminis in persona Cardinalis, illorumve fautorum, receptorum, vel occultatorum, sive ex renuntiatione, sive per interpositam personam, aut alias facta cognoverit, sive ex scripturis, concursu, concursu, insidiis aliisque signis, indicibus, qualemcumque scientiam habuerit, vel etiam conjecerit, quive horum quidquam intellexerit quantumcumque, res alias occultas, si quomprimùm ad Rom. Pontifici, si in curia, si in alicuius ordinis loci, vel si Cardinalis, si in alicuius ordinis exciterit propinquioris Episcopi, si scilicet nondum commissum fuerit, tunc nisi Cardinali properet revelare. Quicquidque vero, etiam non subditus, si omnino detrahitur, cuiuscumque dignitatis fuerit, pradiito sit excommunicationis laqueo condatus pariterque Majestatis reus infamatus. Et omnes penas pradiitas eo ipso incurrat. Quæ excommunicatio est relevata Summo Pontifici, excepto mortis articulo: hoc præmissis.

Pet. Exam. Ecclesiast. Tom. II.

99 Duardus apud Dianam par. 9. tract. 2. ref. 89. negat, scientem teneri revelare reum, si per fratrem correctionem spectetur emendatio, & periculum non sit in mora, ob rationem traditam n. 62.

100 Resp. adhuc teneri sub censura reum revelare. Bonac. in Bullam Cona disp. 1. q. 12. punct. 3. n. 15. Diana cit. & apud ipsum Alterius; quia finis præcepti nedam est reparatio damni, sed etiam punitio publica delinquentis in publicum exemplum; nam Bulla præcipit revelationem, etiam si crimen sit commissum, in quo casu non habet locum reparatio damni, sed punitio in bonum publicum.

101 Item præcipitur sub censura revelatio rei de delicto committendo, aut commisso, quantumcumque res sit occulta, per quod confirmantur dicta à n. 62.

102 Idem patiter est dicendum, si quis occidisset, vel percussisset Principem, Patriarcham, Episcopum, Generalem, aut Provinciale, seu in eos conspirasset; tunc, inquam, stante atrocitate facinoris in personas similis dignitatis, posset Judex monitorium edere, quo scientem sub censura cogeret ad revelandum reum, quantumcumque res sit occulta, & nullis indicibus præcedentibus, aut infamia. Aret. in pract. crim. pag. 124. Ratio est; quia motivum præfate Bullæ contra facinora in Cardinales, fuit bonum publicum, &c. quod ibi exprimitur per hæc verba.

Quibus enim præsidio erimus, quibus suspectas afferemus, quos denique tutabimur, si Templi Dei bases, si clarissima Ecclesia lumina, si speciales filios, qui pro animabus populorum, pro fide, pro iustitia, pro unitate pervigilant, multos deseramus? Quod motivum tunc potest extendi ad Episcopos, &c. sunt enim persone publicæ, ministri Dei, Pastores gregis Christi, de quibus Apostolus ad Rom. c. 13. Non est

Yyy

enms

enim potestas, nisi à Deo. Et, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; & ad Hebr. 13. Obedite Præpositis vestris, & subjaceate eis; ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddaturi. Ac proinde facinorosa contra eorum personas, sive committenda, sive commissa, quamvis occulta, non debent inulta remanere.

QUÆRES III.

103 Petrus occultè nec avitu:orem sine nubendi cum concubina, mutat à tamen voluntate nupsit cum alia: Episcopus autè ad parvis instantiam monitorium edidit, ut qui sciret auctorem talis nunciis sub cœsura revelaret, An illum sciens teneatur eum revelare?

Sciendum est, quòd Judex Ecclesiasticus inferior Papà non possit concedere monitorium, ex vi ejus sequitur mors, aut mutilatio; quoniam tunc evaderet irregularis ex defectu lenitatis, utpotè cooperatori mortis alterius; unde in causis criminalibus hujusmodi monitoria solent cum tribus clausulis concedi. 1. ut fidem non faciant, nisi civiliter, 2. ad defensionem tantum, 3. quoad intetesse. Tancr. tom. 5. tit. 5. g. 19. num. 2.

104 Resp. cum Tancr. cit. velenim Petrus est emendatus, quatenus relicto jam amore concubinæ, quietè vivit cum nova uxore, vel non; si primum, non est revelandus; quia ex probatis num. 94. & 96. delinquens emendatus non est denunciandus, quando monitorium denunciationem præcipit in emendationem, & reparationem damni futuri, non, punitionem, ut in casu.

Si secundum, est revelandus; quia perdurante pravo amore, delictum habet effectum pendentem in futurum, nempe periculum necis novæ uxoris; & peccati mortalis, ac injuria Sacramenti, si mortuà novà uxore

concupinam ducat; quoniam habet effectum ea impedimentum criminis perseverantissimum.

105 Nec ex tali revelatione facta Superiori Ecclesiastico, sequitur poena mortis, quod pollet obitare; nam Superior Ecclesiasticus est revelatione tantum vitiosum factum malum reparandum; non potest tam eam revelationem Judici seculari tradere; quia sic evaderet irregularis, quare cooperaretur quasi testis in causa laicali, quæ namque major cooperatio in causa laicali, quàm tradere Judici seculari revelationem delinquentis, quæ incipit propter auctorem delicti.

QUÆRES IV.

106 Quando quis vi monitorii teneatur revelare scripturas?

Respondens quæsitum perlocutione dicitur Diana par. 6. tit. 8. res. 48. ex supradictis, naudo, & aliis, ex quibus breviter.

107 Resp. regulam generalem esse, quod teneatur quis ex vi monitorii scripturas occultare, quando eorum detentio, aut occultatio est mortalis: v. num. 1. non est, quando grave damnum tunc præferri debeat damno alterius, quod ex revelatione sequitur. Hinc.

108 1. Si instrumenta sunt publica, sive scilicet continent acta causæ in iudicio, sive præ interrogationes, responsiones, confessiones, & tenetur ea reus tradere, & revelare; quia spectant ad publicam utilitatem administrandam.

109 2. Si sint propria rei, quæ spectant ad jus rei, & sunt de bono reus non tenetur reus ea tradere, nec revelare; quia non tenetur quis sive reus, sive sitis arma contra se dare inimico. Tamen monitoria intelliguntur lata contra reum

QUÆRES V.

112. *An habens transumptum, teneatur illud revelare ex vi monitorii de revelanda scriptura?*

Resp. non teneri. Bonac. tom. 1. disp. 6. de denunci. pap. 895. num. 8. apud ipsum Suar. & Filiuc. quia monitorium intelligitur de scriptura illa, quæ facit fidem; at simplex transumptum, non authenticum, non facit fidem.

QUÆRES VI.

113. *An tenetur actor reus ex vi monitorii reddere actori scripturam propriam, ex qua sibi prudenter immet notabile damnum.*

Certum est, nomine damni hic non venire amissionem litis, & expoliationem bonorum circa quæ actor habet jus, & pro quibus suam inquirebat scripturam; quia si ex vi scripturæ restituta actor obtineat a iudice justam sententiam, qua reus aliquibus spoliatur bonis, tunc reus non dicitur pati, sed retaliare damnum, quod revera, licet bona fide, infererat actori, ejus retinendo bona; unde nomine damni hic venit amissio boni, in quod reus habet jus. Diana par. 9. tract. 8. resol. 48. in fine.

Bona, in quæ homo pati potest damnum, ex n. 39. sunt quatuor, animæ videlicet, corporis fama, & substantiæ corporalis; quæ bona ita se habent, ut unum sit altioris ordinis alio, uti gradatim ponuntur; bonum autem altioris ordinis præferri debet bono inferioris ordinis, & sic bonum animæ, & vitæ, seu membrorum, præferri debet bono famæ, & bonum famæ bonis temporalibus.

114. *Resp. qui scripturam detinet si eam possidet mala fide, quatenus eam abstulit, tenetur*

Yyyy 2

tenetur

netur eam reddere cum aequali tuo damno, aut paulo majori, minime cum longè majori. Tambur. lib. 9. Decal. c. 3. §. 3. a. n. 19. & apud ipsum Molina, Lessius, Azor, Val. Navar. Bonac. Ratio primæ partis est, quia in aequali damno potior est ratio innocentis, tum quia injusta actio obligat ad amovendum damnum ab innocente, & ad ponendam æqualitatem; unde vita tuâ vitâ, fama tuâ famâ, bona tuâ bonis sunt redimenda; idque etiam, si Paulo majus esset damnum, quod timetur; quia parum pro nihilo reputatur.

Nec dicas, longè majus valere propriam vitam, aut famam, quàm vitam, aut famam alterius, quoniam hoc est verum, cæteris paribus, quando scilicet uterque est innocens, ut dicam modò n. 116. minime quando tu es injustus, tunc namque longè magis est habenda vita, aut fama innocentis, quàm nocentis.

Eadem ratione tenetur ad reparanda omnia damna, & interessè, quæ sunt vera, etiam ante monitorium.

Ratio secundæ partis est, quia justitia commutativa nihil aliud vult, nisi ponere æqualitatem; & tu non teneris, nisi ad æquale; adeoque tunc excusaberis ob impotentiam ponendi æqualitatem; unde si ex traditione scripturæ sequatur infamia, ad eam non teneris, si damnum alterius sit in bonis temporalibus, quia jactura boni superioris ordinis est longè major jacturâ boni inferioris. Dian. p. 9. cr. 8. ref. 49. in fine. Pariter neque teneris, si damnum tuum sit circa bona ejusdem ordinis, sed notabiliter majus, puta si damnum alterius sit triginta anteorum, & tuum quinquaginta.

115 Si autem potes tuum damnum, nempe tuam infamiam evitare, restituendo scripturam medio prudente confessorio, aut amico occulto, omnino teneris.

116 Resp. 2. qui scripturam detinet, si eam possidet bonâ fide, non tenetur eam red-

dere cum suo, aut suorum notabili damno, etiam minori damno alterius. Dian. in hunc ver. Testis. nu. 6. Bulemb. lib. 4. de fructibus dub. 6. num. Tamò. cit. num. 24. & alibi ipsum. Quia cum læsio non fuerit culpa, restituito non debet te obligare cum notabili tuo detrimento; quoniam lumen rationis est, mitius esse agendum cum læsore culpa gravi. Hinc qui ex officio, v. gr. medicum medetur, vulneret, tenetur ei prædamnum reparare; non tamen cum notabili quanto tenetur ille, qui cum culpa vulneret.

117 Si verò possit suum notabile damnum evitare, restituendo per se, aut medio amico gravi, & occulto, vel medio prudente confessorio, tenetur id facere, quando advertit, non solum ex charitate, ut vult Bulemb. cit. in aliis (qui proinde, si id non facit, tenetur illum ad componenda damna in de justitia) sed etiam ex justitia. Tamb. cit. p. 116. n. 1. §. 9. n. 6. §. 6. 2. §. 1. n. 7. cum aliis, qui illud non solum præcipit, ne quis det carum bonum; verum etiam ut eam tollat, si ab alio sit posita; ad eamdem namque virtutem est malum sibi oppositum non potest, si tollere, si illud ab eodem subiecto, non est virtus, positum est. Hinc (ut Tamb. inculpatè dedisti venenum, in eadem virtutem, sed adhuc venenum, & nocentem, quis te non obligat ad ea restituendum, si potes, etiam cum aliquo tuo non magis commodo? licet enim, si tertius aliquis sit non teneatur, nisi ex charitate; tu autem qui re ipsa, esto sine culpa, causa in eadem disti majorem contrahis obligationem, major obligatio explicari non potest, tenetur esse ex justitia.

118 Ex quo sequitur, quod ille, qui bonam bonâ fide detinet, si possit accedere ad restituendum, & restituere sine notabili detrimento, tenetur sub monitorio

id facere, etiam cum aliquo suo magno incommodo: quod si non faciat, peccat ad omnia damna, quae sequentur post advertentiam, non vero ad ea, quae antea fecerit. Tamb. cit. Ratio utriusque est, quia pro primis in nulla fuit culpa: pro secundis vero, dum advertit, quia potuit, & non vidit, impedire, gravem culpam committit contra iustitiam ex re accepta; inceptum esse injustus detentor.

QUÆRES VII.

119 An sciens furem, aut detinentem scripturam, promulgato jam monitorio, teneatur ad revelandum cum suo notabili damno minoris damno alterius, & non revelando teneatur ad compensanda damna alteri in de sequentia, si ipsi suum damnum vitare?

Resp. negativè quoad utramque partem. Prima pars sequitur à fortiori ex dictis in §.o detinente bona fide, n. 116, quia detinens bona fide scripturam alterius, saltem tunc si liter læsit, quod non fecit sciens.

2. Secunda pars, videlicet, quod sciens, si possit damnum vitare, etiam cum sui non magno incommodo, teneatur sub mortali ad revelandum, non tamen ad restituenda damna de sequentia, probatur; quia sciens non teneatur ad revelandum ex iustitia commutativa, quae est radix, & origo oneris restituendi, sed solum ex virtute charitatis, & obedientiae ratione monitorii. Item dico de teste juridicè interrogato, si potens respondere, taceat veritatem, ex qui proximo damna sequantur; non pariter non teneatur ad veritatem manifestandam ex vi iustitiae commutativæ, nempe ex contractu, vel quasi contractu, seu ex officio, sed ex vi charitatis, & iustitiae legalis, quae onus restitutionis non pariunt. Hanc sententiam Dian. p. 3. tr. 5. res. 54. p. 5. tr. 13. res. 68. Raynaudus de monit. p. 1. c. 3. q. 24. Tamb. lib.

8. Decal. tr. 4. 2. §. 6. n. 11. & illi contra Avil. Aragon. & alios apud Dian. cit. qui volunt, tam scientem ex vi monitorii, quam testem legitime interrogatum, teneri ad manifestandam veritatem, si possit sine suo notabili damno, sub onere restituendi damna inde sequentia.

QUÆRES VIII.

121 Vir nobilis, cum reperiretur domi Petri ad eum invisendum, comperit eum habere quasdam scripturas Pauli, quatenus Petrus ob urbanitatem, rem coram ipso tractavit cum Procuratore. An teneatur eas revelare ex vi monitorii?

Resp. Tanc. som. 5. tr. 4. q. 18. Non teneri, non quidem ratione secreti naturalis, ob dicta n. 56. sed ratione infamiae, quae ipsi sequeretur, nam haberetur ut infidelis, & infamis, ita ut omnes, qui scient, ejus amicitiam recusarent, Tum quia iactura honoris, nedum viro nobili, verum etiam honesto est vitia ipsa gravior, & metus honoris amittendi cadit in virum constantem. Ita Barbatius, & Gabr. apud Tanc. cit. Hinc Diana n. 114. cit. excusat à revelatione scripturæ, quando ex eâ infamia sequitur.

QUÆRES IX.

122 Petrus anno 1650. dedit in uxorem suam filiam Catharinam Paulo cum dote viginti millium aureorum, in contractu autem fuerunt appositæ triginta millia aurea, facto tamen inter ipsos pacto, & conventionione verbali, ut viginti millia sint pro reali dote, alia vero decem solum ad pompam, ita exposcente ipso Paulo, ut sic suum matrimonium cum sua suo conjuncto placeret, se obligante ad dictum pactum declarandum capta temporis opportunitate ut in effectu per publicum instrumentum, & Notarium, declaraverunt post quatuor annos prefati Paulus, & Catharina conjuges. His

Yyyy 3

autem

autem defunctis, heres Pauli post annos 40. exposcit in iudicio à filio herede Petri alia decem millia aurea ex vi contractus dotalis de 30. millibus aureis; & quia ex iis, qui predictam conventionem sciebant, plures sunt defuncti, & alii nolunt spontè testari, heres Petri obtinuit monitorium sub excommunicatione ab Episcopo, ut qui id sciunt, revelent; at quoniam, qui sciunt, sunt conjuncti in primo, & secundo gradu cum herede Pauli, adeo quaritur. An teneantur ad revelandum?

123 **R**esp. teneri sub mortali, & censura ad revelandum. Ratio est, quia ex una parte adest sententia probabilis obligans huiusmodi personas privilegatas ad denunciandum, & testificandum in aliorum defectum, de qua *nu.* 43. ex alia parte Doctores sententia excusantis, *num.* 40. relati, expressè loquuntur, quando ex revelatione sequitur notabile damnum, aut infamia ipsi revelando; quòd natura non patitur, in quantum communicio sanguinis facit, ut mala sint ipsis conjunctis communia, & unus sine alio lædi non possit. In casu autem nostro, nec damnum, nec infamia sequitur ipsi conjuncto ex revelatione; non damnum, quia ipse heres actor pro decem millibus aureis nullum in re habet jus ad recentitam summam, ut ipsimet ejus conjuncti sciunt; nec infamia, quia ipse actor, dum in iudicio agit pro decem millibus aureis, non præsumitur malus, sed agens ex ignorantia juris partis, & errore facti, quo putat habere jus ad præfatam summam ex vi primi contractus dotalis; quoniam ex jure delictum non est præsumendum.

Cum igitur in allato casu nullum damnum, aut infamia sequatur ex revelatione, nullo pacto predicti conjuncti sunt ex ratione consanguinitatis à revelatione excusandi.

124 Confirmatur, quia independentè à monitorio ex communi Theologorum tene-

tur quis ex charitate sub culpa manifestantis, ad veritatem revelandam, non monedum ignorantem de errore, qui sequitur læsio innocentis, quando ex revelatione non sequitur ipsi notabile damnum, adeoque cum ex exposito casu monitorium velatio in nullius damnum cedat, sed defensionem innocentis, atque ad eam tractanda, tenentur præfati consanguineus mortali, & censura ad revelandum.

QUÆRES X.

125 *Concubina surripuit quamdam pecuniam à suo amico, qui proinde monitorium obtinuit. An concubina teneatur restituere, et revelare ex vi monitorii?*

Relpon. non teneri; si diligat ob amorem stricto amore. *Tancr. tom. 3. v. 4. c. 1. qui v. 7. Hæc habet:*

Quoties tantus est amor inter amicos, ut si sit turpis, ut prudenter attenditur circumstantiis præsumi possit, quod amicus vellet includere alium in eisdem, non tamen revelare ex vi edicti; quia hoc obliquo modo revelandi, aut restituendi non proce- dit ex eo quod licite fieri debet; sed ex eo quod ille qui præfatum monitorium, incedit, & vult circa deum præfatum monitorium; & iudex ad partem regis referens monitorium non intendit alios obligare ultra eos, quos intendit includere per se; ergo quoties pars non vult amicum in hoc ve hoc faciat ob illicitum amorem, si- cut si sum, ille non obligabitur monitorium præfatum dictum ad eum non dirigatur.

126 Peccavit igitur mortaliter, si- cut do, & pariter retinendo, si amicus casualiter præsumatur invitus; at non tunc censuram non restituendo. Imò si circumstantiæ sint tales, & amicitia sit tam arcta, ut concubina ob verecundiam non peccet, non

QUÆRES XI.

130 An scientes concubinā Clerici possidere ejus bona ab eo donata in remuneracionem servitorum, in judicio tamen non probatorum, teneantur revelare ex vi monitorii de revelandis possessoribus bonorum Clericū

Resp. non teneri, Tancr. *cit.* g. 15. quia concubina retinens bona Clerici sibi donata in remuneracionem servitorum verè prefuturum, etiam si non sint in judicio probata, ea retinet sine peccato mortali, & justo titulo donationis remuneratorie; igitur id scientes non tenentur revelare, quoniam monitorium obligat ad revelandum injustum detentorem: *v. n.* 32.

131 Dices in *l. de donat. inter vir. & uxor.* ex Barb. apud Tancr. *cit.* licet Clerici possint suæ concubinæ donare ob servitia præstita, ipsa tamen non potest ea retinere ante probationem servitorum in judicio factam: igitur, qui id sciunt, ex vi monitorii revelare tenentur.

Resp. Tancr. *cit.* ex Molina textum loqui de donationibus merè gratuitis, minime de iis, quæ sūt ob servitia realiter præstita. Tum quia ex Cabedo, talis probatio obsequiorum non requiritur pro foro interno, sed pro externo propter præsumptionem, quod donata concubinæ videantur donata non ob realia obsequia, sed ob turpem amorem.

QUÆRES XII.

132 Petrus donavit Paulo absenti centum, ad quem misit nuncium, aut epistolam, ut ealem donationem intimaret; antequam autem nuncius, aut epistola pervenerit, mortuus est donator: hinc ejus hæredes omnia ejusdem bona occultaverunt, & quia Petrus donatorius interim nuncium donationis recepit, monito-

727

per laudatam
tarii, felle
que et veru
em negleg
rit, in op
obd tenent
litte comm
te tenent
um.

117 Ita patet est discurrendum in casu
in quibus potest donator licite donatio
rem revocare, & in ceteris contractibus, in
quibus rem detinens, licite, & iuste detinet;
omnium huiusmodi monitoria feruntur con
tra in iudicis detentores, & illos scien

QUÆRES XIV.

123 Petrus nobilis è Sicilia perrexit ad bel
um, ubi ex matrimonio sibi contracto genuit fi
lium, qui mortuo patre, in Siciliam venit bona
patris ad se pertinet, quæ enim scire non potuerit;
monstrum obtinuit, ut qui bona Petri retine
ret, restituere, aut revelaret, & quia ejus bo
na reperuntur adjudicata, ideo queritur, An
adjudicatorius teneatur ad restituendum, vel
revelandum?

Sciendum est, quod adjudicatio facta vir
tute pacti ad discursum, sit triplex, 1. sine
lesione, facta scilicet iusto pretio; & de hac
non est sermo, 2. cum lesione non enormis
sima, quatenus non fuit facta infra dimidium
iusti pretii, sed vel in dimidio, vel supra di
midium iusti pretii, ver. gr. prædium, do

Potes Ex. am. Ecclesiast. Tom. II.

mus, &c. valebat centum, & adjudicatio fuit
facta pro sexaginta, aut quinquaginta, 3. cum
lesione enormissima, quatenus fuit facta in
fra dimidium iusti pretii. Varia tamen Do
ctores in assignando, quatenus debeat esse ex
cessus dimidii iusti pretii; ut constituat lesio
nem enormissimam.

Fagun. lib. 5. de contr. c. 40. n. 2. ait non suffi
cere, quod excessus sit unius nummi; quia præ
dium pro nihilo reputatur, & de minimis non
curat prætor; ac proinde id committit arbi
trio Judicis. Hinc permulti Jurisconsulti apud
Mastrill. dec. 247. n. 73. tenent, excessum de
bere esse magnum, ita ut lesio debeat esse in
quadruplo, aut triplo minus iusto pretio; ut
si prædium valeat centum, & adjudicatio fit
at pro triginta tribus.

Puto tamen, quod in lesione excessus di
midii iusti pretii, ad constituendam lesionem
enormissimam sufficit, si sit unius nummi;
& ita in allato exemplo sufficit, si adjudicatio
sit facta pro quadraginta novem. Tamb. cit.
n. 5. & apud ipsum Rebellius, Baldus, & alii;
ex l. Hec adjecta plur. de verb. signifi. Suade
tur, quia remedium gratiosum non concedi
tur, nisi pro lesione enormissima; ex Mastril
lo autem cit. n. 28. Hoc remedium competit, e
tiam si lesio in uno nummo dimidium iusti pre
tii excedat, secundum Baldum l. 2. C. de rescin
vendit. n. 38. Abbas in cap. Cum causam n. 3.
post Gloss. ibi in ver. Dimidium, quæ opinio
contradictorem non habet. Igitur ad lesionem
enormissimam sufficit excessus unius num
mi.

Resp. cum distinctione, hæc namque adju
dicatio tripliciter contingere potuit. Primo,
vel fuit facta sine lesione iusto pretio, v. gr.
prædium valebat centum, & fuit ad judica
tum pro aliis centum, quæ dominus prædii
adjudicatario debebat ratione annui census
supra ipsum prædium per plures annos non

Zzz

fo

soluti. Et tunc nulla est difficultas; tunc quidem adjudicatorius monitorio non ligatur, quia pradium est in sui dominium transfatum per justam emptionem.

139 Secundò, vel adjudicatio fuit facta cum lesione non enormissima, & tunc pariter dico, & adjudicatorium elapso quadrimestri non teneri restituere, aut revelare; quia ea bona possidet licitè titulo emptoris, emptione iusto pratio facta *nr. n. 144.*

Cujus iustitiæ ratio est pactum in contractu creationis censûs appositum inter dominum censûs, & censurarium, ut in casu negatæ solutionis censûs, vendatur pradium ad discursum, seu sub hasta, vulgò *all'incanto*, ul ei no emptori plus offerenti; quod pactum non est destructivum contractûs censûs. Et firmatur autoritate Nic. V. apud *Tamb. lib. 9. de contr. c. 6. n. 2.* qui concessit Regno Sicilia, ut in creatione censûs apponi possint quæcumq; pãcta: Et in praxi tale pactum publicè coram notario semper apponitur. Adjudicatio igitur, seu emptio prædii in, aut supra medietatem iusti pretii facta, cum sit facta ratione conventionis. & pacti de vendendo prædium in subhastatione, in casu negatæ solutionis censûs, erit iusta: quia bona, quæ venduntur sub hasta, qualiã ratione præfati pacti sunt, quæ adjudicantur, sunt merces ultionæ, quæ possunt licitè pro medietate emi. *Tamb. 10. 2. lib. 9. r. 2. c. 4. §. 2. n. 5. Diana par. 4. m. 4. ref. 12.* & nonnulli alii apud ipsos.

Tum quia hujusmodi adjudicationes, seu emptiones, & venditiones bonorum immobilium, sunt sine fraude, sed supposito debito vero, ad vocem præconis, autoritate Principis, & per sententiam Judicis. Ecce iustitiam. Dices: de ratione subhastationis est, ut concurrant plures, qui velint emere; in ad-

judicatione autem fiunt proclamationes foro, sed vel coram paucissimis, vel in publico, & tunc.

Resp. *Tamb. cit. n. 19.* sufficere, quod fiant proclamationes, & quod creditor, qui plus offerat, non impediatur. Peremptorium autem est, ut non compareant emptores maximè, quia censurarii jam sciunt, quæ subhastatione immobilium pauci, vel non comparere soleant præter ipsum censurarium, & hoc non obstante in fundatione censûs conveniunt pacto talis subhastationis: tertiò, & scienti nulla sit injuria.

140 Tertiò, vel adjudicatio fuit facta cum lesione enormissima, & tunc. *Tanc. m. 4. g. 12.* sic resolvit; vel monitorium elicitur, ut revelentur bona Petri, eo sine, ut sciam possidens; & tunc adjudicatorius tenetur revelare, excepto casu, quo ei adversus commune damnum, putà quia suum censurarium mitteret. Vel est latum, ut restituatur bona Petri, & tunc non tenetur restituere, quia retinet bona Petri, usquequo ipsa bona creditum.

Adjudicationem autem cum lesione enormissima esse iustam, probat *Tanc. 1. 4. m. 4. n. 2.* quia in subhastatione potest res emi pro di quãto minoris sine fraude extorqueretur, live supra, live infra dimidium pretii res valet, 2. quia in lesione, quæ fit in subhastatione, diu adjudicatio est licita; ita & in lesione fit supra dimidium, 3. quia lex in Regno Sicilia permittit talem adjudicationem. *Idem* cludit, in Regno Sicilia creditorem publicum iuste adjudicare, seu appropriate potestatem censurarii cum lesione supra dimidium, sed tamen remedio gratuito, quatenus debeat usque ad finem mundi potest offerre creditum, & prædium repetere unà cum fructibus, ut domino offerente creditum.

adjudicarij restituere illi prædium unâ cum fructibus perceptis, quæ promde numerari præscribuntur; quo creditonon obstat, pollic jure adjudicarij prædium tenere, donec offeratur; imò non teneatur restituere de tali remedio gratioso monere, sed excipit casum, quando adjudicans constituit, domium prædij esse ineptum ad petendum remedium gratiosum, uti esset vidua, alius, pauper; tunc fatetur adjudicarium rem deducto suo credito prædium adjudicari restituere debitori, etiam eo non petente.

14. Dico tamen 1. adjudicarium, si sit in annos quadraginta adjudicationis, teneri soluta, & restituere, nedum lato monitorio, sed etiam ante, nisi prudenter timeat, quòd petendo non recuperaret suam creditum, quantum v. gr. suum creditum, aut adjudicationem factam probare non potest; in quo potest licite prædium adjudicatum restituere nec ex annuis fructibus compenset fructum suum, quo compensato, tenetur in conscientia illud restituere, etiam ante Judicis sententiam, & debitore non petente.

Ratio est, quia adjudicatio cum lesione enormissima est injusta, & parit nullitatem. *ant. dicit. a. n. 2. Dian. cit. & Doct. Theologi communiter apud ipsos; ex Jurisconsultis autem Fontanell. de 64. Ant. Fab. in Cl. lib. 4. tit. 30. de leg. vend. def. 3. & 4. cujus injusti-*

Obtenditur primò; quia adjudicatio stabilita cum lesione enormissima est contra bonum publicum, utpotè causa depauperandi famulas.

Hæc de causa invalida est donatio omnium bonorum, imò invalida ex jure est donatio excedens valorem quingentorum numerorum aureorum sine infuante facta; quæ quidè

infuatio, seu manifestatio Judici, haud alio sine est à jure juvena, nisi ut iudex uti persona agens pro bono Reipublicæ prodigas moderetur donationes.

Secundò: quia in omni contractu attendi debet mens explicita, aut tacita contrahentium, cum contractus sit conventio ultrò citròque obligatoria in contractu autem cum pacto vendendi ad discursum, non habetur consensus debitoris vendendi infra dimidium, Non quidem explicitus, quia regulariter hujusmodi contractus cum pacto vendendi bona ad discursum in casu denegate solutionis, sic nullo expressio consensu de vendendo infra dimidium justipratii. Neque tacitus, quia nemo præsumi potest, quòd consentiat suæ depauperationi.

Quòd si in pacto vendendi ad discursum exprimitur pactum vendendi etiam infra dimidium, tale pactum est nullum, etiam si sit juratum, quia est de re mala, & contra bonum publicum: Sicut nullum est pactum, etiam juratum de non revocanda donatione, in casibus, in quibus donatio est illicita.

Suadetur, quia si hujusmodi pacto ad discursum adjiciatur renuntiatio remedii gratioso, seu pactum de non petendo remedio gratioso facta adjudicatione, talis renuntiatio, & pactum sunt irrita, & nulla. Quod expressè docet, & probat Mascilli *dec. 247.* quando intervenit lesio enormissima ultrà dimidium cum magno excessu. Cujus ratio præcipua est; quia in lesione quæ fit cum magno excessu ultrà dimidium, præsumitur dolo ex proposito; nemo autem potest renuntiare dolo sibi futuro, nec potest talis renuntiatio expolci, quia esset invitatio delinquendum. Addens, neq; tale pactum juratum tenere; quia juramentum esset vinculum iniquitatis. Quas propositiones ex pluribus juribus probat *à num. 40. ad. 81.*

Zzzz a

Imò

Imo ita acriter contra pactum de non petendo remedium gratiosum, & contra lationem enormissimam cum magno excella. invehit. Mastrilli, ut in n. 82. habeat.

Plures cessiones accipiunt à creditoribus habentibus alienius solvere non valentis obligata bona cum dicto pacto vendendi ad discursum, ut illa pro modica quantitate habeant. Et ut audio, ita abusus iste in Regno est, quod non solum in triplo, aut quadruplo, sed etiam in centuplo minus iusti pretii sunt. multoties bona adjudicata a viris praeiudicatis, quod esse contra omnes juris regulas, contra humanitatem, aequitatem, & pietatem, nemo negabit.

Item n. 103. ait.

Fuit ad instantiam Philippi de Lapi per M. R. C. declarata nulla remedio dicti leg. 2. Cod. de rescind. vendit. quadam adjudicatio facta in favorem D. Laureatio Porto, & consortium, in quo processu exiit quaedam sententia Religiosorum Theologorum defendentium, non obstante praedicto pacto ad discursum in conscientia securus non esse emptores, si enormissima lesio in emptionibus intervenit.

Insuper n. 110.

Dolum futurum remitteret, si ab initio renunciaasset futura enormissima lesioni; & inquit Cepol. conf. 34. n. 19. allegando Hostiens. & alios: Quod per nullum pactum, nec per legem, vel statutum, nec per consuetudinem, vel privilegium, potest quis privari à reclamazione, & impugnatione sententia arbitraria, quando adest enormissima lesio.

Uterius n. 115.

Respectu autem lesioni, enormissima contractum in terminis tenuit Cagnol. in d. l. 2. n. 81. dicens: quod data lesione ultra dimidium iusti pretii in magno excessu, contractus erit nullus ipso jure, quemadmodum ubi dolus ex proposito causam contractui dedit.

Demum n. 137.

Remedium lesionis enormissimae remanet censetur sublatum, neque consuetudinem adhibere ad aliud dicendum inducat, iam prius. Et deinceps, quatenus consuetudo, si adhibetur corruptela iudicetur, cum materiam candi, & fraudandi debitoribus tribuatur, seros debitores omnibus bonis suis exparte reddat, Et à ego existimo.

Cum igitur pactum etiam paratur de non petendo remedio gratioso, pro lesione enormissima sit nullum, & irritum, ut supra, tum iniquitatis, quatenus lesio enormissima est dolosa, & iniqua, omnino sequitur, quod pactum ad discursum, supra quod praedictum pactum fundatur, sit etiam dolosum, & iniquum, si comprehendat venditionem cum lesione enormissima; ac proinde sit nullum, & irritum; quoniam multis locis pacti defumitur à lesione enormissima, quae in primo supponitur. Pactum ergo ad discursum est validum, & licitum, si excludat lesionem enormissimam; invalidum autem, & illicitum, si supponatur eam comprehendere, quae licet ex quo donatio omnium bonorum est licita, & invalida, illicitum, & invalidum est. Quam de ea non revocanda, si ex quo pactum ad discursum comprehendens expellat simpliciter lesionem enormissimam, est licitum, & invalidum, illicitum, & invalidum est, si de non petendo remedio gratioso pro re ditione facta cum lesione enormissima.

Confirmatur, quia utrumque pactum licet pro objecto lesionem enormissimam, utrumque est illicitum, ac inde invalidum, quoniam actus specificatur ab objecto.

Ad rationes in oppositum,

142 Ad 1. id habet locum in substatione mobilium, minime in immobilibus, quia in substatione mobilium, si dicitur ne infra dimidium, non sequitur contractus peratio, quanta in substatione immobilium.

...solum amittitur res, & pauci fructus, ut hos lactaria; hic vero res cum fructibus perpetuis, ac proinde talis adjudicatio est contra bonum publicum, uti causa depauperandi; hinc ex cap. ...

143. Ad 2. disparitas est, quia venditio rei mobilis infra dimidium iusti pretii est nimis prodiga, & contra bonum publicum, cum causa depauperandi; non sic facta supra dimidium, aut in dimidio: & licet ex ista aliquali depauperatio sequatur, quia tamen non toleratur a lege ob bonum publicum, nempe ad lites vitandas.

144. Ad 3. dato transitu, talis permissio foret gravet pro foro externo ob vitandas lites, minime pro foro interno.

Ceterum lex in Regno Siciliae non permittit adjudicationem infra dimidium iusti pretii illi cessit; nam ipsi Jurisconsulti. Mastrelli. 23. Dec. 247. pag. 147. n. 1. D. Anton. ...

...tunc ipse censuarius, cujus bona sunt adjudicata, potest, & solet intra quadraginta annos petere remedium gratiosum, nimirum actionem bona adjudicata repetendi, quae solo ad se latetio enormissima; & tunc Procurator precipit Judici, ut se recognoscat ad judi-

...cationem fuisse factam infra dimidium iusti pretii, & ciat censuario restituere bona adjudicata una cum fructibus, satisfacto jam credito ipsi adjudicatario, una cum expensis, & legitimo interesse. Mastrelli. cit. Quod remedium gratiosum non conceditur censuario in adjudicatione supra dimidium iusti pretii, sed solum conceditur illi quadrimestre ad redimendum soluto debito, quò elapso adjudicatarius legitime in perpetuum bona adjudicata possidet. Ex quibus clare apparet, adjudicationem cum laesione infra dimidium esse justam, supra vero dimidium injustam; ac proinde in hac adjudicatarius tenetur ad restituendum bona adjudicata statim, si statim debitor creditum satisfaciat. Quòd si iste creditum non satisfaciat, tunc compensatis jam per annuos fructus credito una cum expensis, & interesse legitimo, tenetur in conscientia ea restituere, ante sententiam Judicis, à censuario non petente; aliàs incipit esse injustus detentor; quoniam (ut ipsemet Taner. fatetur) nunquam ea bona sic adjudicata, & eorum fructus praescribit. Ecce injustitiam.

145. Corroborantur dicta, quia si in emptione immobilium ex pacto ad discursum pretium infra dimidium esset justum, quatenus in subhastatione pretium justum est, quod potest sine fraude extorquere, sive supra, sive infra dimidium iusti pretii; facta tali emptione, seu adjudicatione nullum daretur remedium rescissorium; quia nulla esset facta laesio, nemo enim laeditur intra justum pretium; cum igitur tales adjudicationes factae infra dimidium iusti pretii sint revocabiles per remedium gratiosum [ut concedit Taner.] sequitur, non esse justas, nec permitti à lege in ratione emptionis, sed solum compensationis, ut in secunda asseritione.

146. Dices: saltem adjudicatarius, etiam si sit infra annos 40. adjudicationis, non tenetur

ex vi monitorii restituere, ex eo, quia probabilis est opinio, quod ad iudicatio infra dimidium iusti pretii sit iusta; juxta superius dicta.

Resp. probabilitatem opinionis prefata, vel esse nullam, vel ita tenuem, ut ex Decr. Innoc. XI. *prop. 3. die 4. Martii 1679.* non sufficiat, ut prudenter agamus. Imò si ad iudicatio intra dimidium iusti pretii suas patitur difficultates, ut nonnulli timorati (teste Tamb. *cit. n. 26.*) satisfacto per annuos fructus pretio tenà cum expensis, &c. restituerint censuario ejus bona supra dimidium iusti pretii adjudicata; quid dicendum infra dimidium: verum tamen est, quod prefati timorati id fecerint non ex iustitia, sed ex liberalitate.

147 Dico 2. in Regno Siciliae adjudicarium completo anno quadragesimo à die adjudicationis, & creditum non sit jam satisfactum, non teneri lato monitorio restituere, aut revelare.

Ratio est, quia in regno Siciliae per Ducem Sarmonetæ Protegem, ex consilio, & voto totius Tribunalis Sacrae Regiae Conscientiae Panormi, die 11. Decembris 1666. fuit edita Pragmatica, quam refert Franc. Magretti *in suis obser. ad §. 9. §. 10.* tenoris sequentis.

Nel remedio gratuito non si dupplici nessun debito, peso, o accolto, etiam cho fosse da vuto a se stesso; ma solamente si dupplici la somma, per la quale proccesse l' esecuzione, e le spese giudicarie. Quale remedio non si possa tentare se non frà quarant' anni, da contar si dal giorno della possessione delle cose aggiudicate.

Ubi est sermo de latione enormissima supra dimidium iusti pretii, nam pro ea remedium gratiosum conceditur.

148 Motivum autem recensita legis fuit, quia pactum ad discursu de vendenda ultimo, & plus offerenti re debitoris credito obligata, nedum est in Regno introductum in crea-

tionem censu, verum etiam est factum commune ceteris contractibus, ita ut etiam specialis creditis non censuibus solentur debitoribus obligari bona cum pacto ad dimidium. Hinc ceteris Princeps, quod per hunc modum adjudicationes infra dimidium iusti pretii civis spoliarentur bonis, & ex alia parte debitorum negligentia suspendentur condita, publico bono consulens, ne cretalia pensa remaneant, nec debitores graventur, medià vià incedens disposuit, à ad iudicium debitorum, ut intra annos 40. possint remedium gratiosum tentare, nempe ut faciant per ipsos credito, unà cū expensis, & legimus interesse, statim ipsis bona adjudicata restituantur.

149 Interesse ratiocinari solet ad septem percentū, debet tamen supponi esse verum, honestum, minimè palliatum, aut fictum; ut communiter in materia de usura discuntur Theop.

150 Secundò ad favorem adjudicatariorum seu creditorum, disposuit, ut annis 40. completis à die possessionis rerum adjudicarum non possint amplius debitores remedium gratiosum tentare, sed earum impotentia adjudicatarius remaneat dominus; idcirco nam negligentia, & bonum communitatis, quòd potest Princeps rerum dominus transferre. Pasqual. *in g. mor. pag. 7.* Tamb. *lib. 9. tr. 2. cap. 6. §. 8. n. 14.* & alii com.

151 Tum quia poena conventio ad modum sunt veræ, ac reales, & non ad tollendam in iustitiam, aut usuram iustitiam, & tunc apponi possunt à privatis personis in publicis contractibus, etiam in mutuo; ut dicit Scot. *in 4. d. 1. §. 2. §. de secunda ar. C.* poena iuste imponitur in constanti, aut temporali; & cuilibet licet se servare in deum, quæ à fortiori imponi potest à Principe pro bonum publicum, cui privatum cedit.

152 Ex his sequitur 1. quòd si debitor

non sit impotens ad solvendum debitum an-
 num 4.3. & hac durante impotentia, ac-
 celat annus quadragesimus adjudicatarius
 non facit sua bona adjudicata, sed compensa-
 re ex annuis fructibus credito tam expensis,
 & interesse, tenetur statim, & semper ea resti-
 tuere domino, qui pariter etiam elapsis annis
 accedente impotentia, habet jus ad tentan-
 dum remedium gratiosum; ratio est, quia pec-
 ca non incurritur, nisi praecesserit culpa.
 Quod si factus sit impotens, quia prodigè vix-
 it, si praevideat se redditurum impotentè,
 accedente anno quadragesimo amittit bona
 adjudicata, & non potest amplius tentare re-
 medium gratiosum, quia est in culpa. Secus
 si non praevideat, quia ad culpam requiritur
 praevidit. In foro tamen externo praesumitur
 praevidisse, & inde esse in culpa. Com.
 153 Secundo sequitur, quod adjudicatari-
 us, si ante annum quadragesimum ex fructi-
 bus annuis boni adjudicati sibi compensa-
 verit creditum, unà cum expensis, & in-
 teresse, tenetur in conscientia statim, & sem-
 per, etiam anno quadragesimo quantumvis
 debito, bonum unà cum residuis fructibus
 restituere domino, seu suo debitori, aut ejus
 heredi, etiam eo non petente, & ante senten-
 tiam judicis, quia tunc incipit esse injustus de-
 bitor, & sine ullo titulo, non enim retinet ti-
 tum emptoris, quoniam emptio immobili-
 um cum laesione supra dimidium est injusta,
 & nulla, non obstante pacto ad discursum;
 quod pariter esse irritum, ut potè nimis prodi-
 gium causam depauperandi, & contra bonum
 iudicium, diximus *in* 14. nec titulo com-
 pensationis; quia hic facta compensatione
 irrita, nec alius est assignabilis titulus.
 154 Nec potest dici, quod accedente anno
 quadragesimo, & domino bona adjudicata
 non petente, adjudicatarius illa praescribat;
 quia ad praescribendum, ultra tempus praesi-

nitum à lege, requiritur titulus, & bona fides:
 in casu autem nullus habetur titulus, ut modò
 est ostensum: non bona fides; quia scit jam
 se compensasse; adeòque non valet illa praes-
 cribere, quia possessor male fidei nunquam
 potest praescribere. Com. hinc diximus, quod
 accedente anno quadragesimo, & non jam
 compensato, aut satisfacto credito, &c. adju-
 dicatarius faciat sua bona adjudicata, non
 ratione emptionis, nec ratione praescriptio-
 nis, sed ratione legis pœnalis à Principe la-
 ta contra debitores negligentes; ut eorum
 exemplo alii sint accuratiores ad solvenda
 debita.

155 Tertiò denique sequitur, quod
 etiam in Regno Siciliae talis adjudicatio cum
 laesione supra dimidium non sit justa, si con-
 sideretur sub ratione emptionis, & venditio-
 nis ex pacto ad discursum; sed solum permit-
 titur sub ratione compensationis, quatenus
 creditor non potens aliter recuperare suum
 creditum, retinet bona debitoris, usquequò
 illud ex annuis fructibus sibi compenset; quo
 compensato ante annum quadragesimum,
 condemnatur à iudice ad restitutionem praedi-
 j, & fructuum, imò in conscientia illa resti-
 tuere tenetur etiam ante iudicis sententiam,
 & debitore non petente.

156 Nec relata pragmatica dicit opposi-
 tum, solum enim disponit, ut completo qua-
 dragesimo anno, & non tentato remedio
 gratioso, ac non satisfacto credito, in pec-
 nam negligentiae non possit debitor amplius
 illud tentare: non disponit autem, quod
 adjudicatio in ratione emptionis fuerit justa,
 & quod compensato ex annuis fructibus cre-
 dito, non teneatur adjudicatarius bona adju-
 dicata restituere.

157 Imò tam displicet Principi, cives per
 hujusmodi adjudicationes spoliari bonis, ut
 in adjudicationibus factis cum laesione infra
 dimidi-

dimidium iusti pretii, in quibus datur quadrimestre ad redimendum, peti, & concedi solet à Principe prorogatio termini ad redimendum.

QUÆRES XV.

158 An ex vi monitorii de restituendis, aut revelandis fisco bonis hæretici, retinetur quoddam eius creditum, teneatur fisco restituere?

Scientium est, unam ex pœnis hæresis formalis, esse confiscationem bonorum hæretici à die commissi criminis; quæ confiscatio est tam juris civilis, quam canonici in pluribus locis, apud Bord. in Trib. fidei cap. 12. de Pœnis hæret. præsertim ex e. Cum secundum 19. de hæret. in 6. Et rerum proprietate hoc ipso prævetur, & fisco rerum & specierum dictarum proprietates acquiruntur, & bona hæreticorum ipso iure decernimus confiscata: confiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri non debet, nisi prius sententia super eodem crimine fuerit promulgata.

159 Quæ confiscatio est pœna lætæ sententiæ, quæ ipso iure incurritur; non est autem executioni danda, nisi post sententiam commissi delicti, quod est commune omnibus pœnis lætæ sententiæ, quæ semper intelliguntur secunda sententiâ declaratoriâ delicti; unde hæreticus patrato delicto amittit proprietatem suorum bonorum, non tamen possessionem & usum, nisi post sententiam commissi delicti.

160 Hinc donationes, & aliæ alienationes bonorum ab hæretico factæ à die commissi delicti, ante diem sententiæ valent, at non sunt firmæ, sed rescinduntur à fisco, nisi sint factæ ob necessitatem vitæ propriæ, & suorum, & pro collocandis aliis. Bord. citæ. num. 113, Diana in Sum.

ver. Hæretic. pœna num. 7. quia licet à commissi delicti ante sententiam hæretici sit suorum bonorum possessor, non est tamen dominus, & propterea hæreticus, debetur cognitio delicti, solet fisco tantum tantum facere; & qui bona sic alienaverit, debet ea post sententiam fisco restituere, quia ipso iure, statim ac tumens sum delictum, fuerunt fisco confiscata bona proprietatem.

161 Nomine bonorum confiscationem veniunt bona, quæ realiter de peccatis habebat hæreticus, quando commisit delictum, unde

162 Primò, non veniunt bona que post delictum acquirunt ante sententiam, quæ dicuntur præsentia, sed futura. Bord. citæ. num. 114. ex multis contra Bossium, qui etiam subdi fisco dixit post delictum, hæretici post penitentiam, sed ante sententiam præsentia; quia pro eo tempore, quo duraverit delictum, bona tunc acquisita ipso iure subdi fisco, quoniam durat cautela confiscationis de si Petrus patravit hæresim formalem, Janu. & in ea perseveravit usque ad diem Februarii, quo die eum penituit, usque usque ad diem 1. Febr. acquisita ante penitentiam cedunt fisco, non obstante penitentia delicti commissi detur, & quæ de gusti, quia sententia retrotrahitur ad diem commissi delicti: bona vero acquisita post 1. Febr. post penitentiam non cedunt fisco. Tancr. tom. 5. ex. 4. g. 11. num. 4.

163 Fructus autem ex bonis, quæ ante delictum, percepti tempore medio inter delictum & sententiam, sunt ipsorum hæretici, quia fructus sunt possessoris, & non ex diversorum, ff. de rei vendic. c. 1. sententiâ fructus, quos non confiscat fisco. Bord. citæ. num. 112.

164 Secundò non venit hæreticus

heretico, sed non jam adita ante commissum delictum. Bord. cit. num. 115. quia hereditas sine additione non transit ad heredes; unde non venit inter bona presentia.

165 Hac ratione legitima filii heretici parentibus non competit fisco, quia non est jam acquisita: sed est simpliciter hereditas; etiam si filio legitimam assignasset. Bord. cit. num. 116.

166 Tertio, non veniunt bona fidei commisso subjecta, aut alienari prohibita, nisi, quo testator prohibuerit alienationem in favorem alterius, & praesertim quando testator, aut institutor utitur his, vel similibus verbis: *ut eo ipso delinquens alienat bona cum omnibus suis commoditatibus.* Diana p. 4. tr. 8. res. 60. Bord. cit. num. 117. Carena p. 2. tit. 1. de heresi num. 117. quia substituti non succedunt in ea bona ex persona ipsius heretici, sed ex persona uxoris, & ut vocati in casu delicti ab ipso institutore, seu testatore, qui, cum supponat primus acquiritor, potest in institutione heredes, &c. apponere vincula, & condiciones, quae ipsi placent: & tunc in casu delicti heredis, &c. bona, & hereditas non ceditur fisco, sed substitutis; pariter & eorum heredes transeunt ad substitutos, ad quos post delictum transit dominium bonorum, & hereditatis.

167 Quarto, non subijcitur fisco Majoratus, quia filius non succedit ad illum jure patris, sed ex propria persona immediate, & Nec fisco subijcitur ob delictum patris peculium castrense, vel quasi castrense filii: quia ob filium quoad proprietatem, usum fructum, & administrationem. Neque dictum peculium ob delictum filii subijcitur fisco in tantum patris, 6. Non subijcitur fisco ob delictum patris peculium adventitium, & profectivum filii; quia quoad proprietatem

Potesst. Exam. Ecclesiast. Tom. II.

est filii; & licet usufructus sit patris, in casu tamen ejus heredis, filius sit sui juris, ac proinde liberam habet administrationem; nam usufructus sequitur proprietatem. E converso in casu delicti filii proprietatem peculii adventitii, & profectivi, unitur cum usufructu patris. Hac Bot. cit. num. 120. ex pluribus Doctoribus, & juribus.

168 Bona castrensia sunt, quae filius familias occasione militiae acquirat, & quod est ei à patre, aut ab alio donatum, dum militiam agit, si in terra, sive in mari. Quasi castrensia sunt, quae filius familias acquirat ex publico munere, v. gr. advocati, medici, &c. ex artium liberalium professione, ex regis liberalitate, aut ex propria parimonia. Item quae Clericus acquirat ratione Clericatus, Sacerdotii, vel ex sui beneficii redditibus; nam bona, quae laico sunt adventitia, Clerico sunt quasi castrensia. Bona adventitia sunt illa, quae filius familias acquirat non ex patre, aut propter patrem, nec ex officio publico, sed aliunde, v. gr. à matre, ab avis maternis, ab excaveis, ex nuptiis, aut proprio labore, & industria. Bona denique profectiva sunt, quae ex pecunia, aut bonis paternis per filium familias acquiruntur, dummodo castrensia, vel quasi castrensia non sint.

169 Dos uxoris scienter cum heretico contrahentis cedit fisco, ex cap. *Decrevit. 14.* non sic bona paraphrenalia, hoc est praeterdotalia uxoris. Nec bona viri scienter cum heretica contrahentis. Quia jus loquitur de foeminis, & de dote, stante scientia. Diana in *Sum. ver. Heret. panan. 6.*

170 Bona Clericorum, si sint patrimonialia, aut acquisita propria industria, vel titulo Officii Sacerdotalis, pro Missis, administratione sacramentorum, &c. subijciuntur fisco Ecclesiastico; quia sunt transitoria etiam ad extraneos, nam Clerici possunt ea illis relin-

A a a a a querere,

quere, ex cap. *Quia nos de restam.* minimè, si sint beneficia Ecclesiastica; quia hæc sub excommunicatione reservata prohibentur confiscari, ex Clem. II. *de heret.* sed ipso jure vacant. Fructus etiã beneficiorum prohibentur confiscari, ex cap. *Excommunicamus* 14. §. *Damnatus, de heret.* sed applicari debent Ecclesiis, quarum sunt beneficia. Bona verò acquisita ex fructibus, seu pecuniis beneficiorum, subjiuntur fisco; quia de illis Clerici possunt disponere. Ita Bord. *cit. à nu.* 127. *cum multis.*

171 Bona Religiosi hæretici non subjiuntur fisco; quia nihil habet proprii, sed solum usum facti, & illorum proprietates ad Monasterium in communi spectat, vel ad Sanctam Sedem, aut ad ipsos dantes, pro Minoribus de Observantia. Bord. *cit. n.* 132.

172 His necessariò præmissis, difficultas procedit de bonis confiscatis, & quæ cedunt fisco, sive Ecclesiastico Inquisitorum, Episcoporum, aut regio, juxta varias Regionum consuetudines: minimè de illis, quæ non cedunt fisco, ea etiã non tenetur delinquens ex vi monitorii restituere, sed potest occultare.

173 Resp. igitur eum. Tancr. *cit. 1. n.* consideranda esse verba monitorii; si enim dicat: *Ut quæresinet bona mobilia, vel immobilia Petri hæretici, ea restituat fisco:* retinens creditum hæretici non tenetur solvere fisco, sed potest illud solvere ipsi hæretico creditori. Si verò dicat: *Ut quæresinet bona Petri hæretici, ea restituat fisco:* retinens ejus creditum, tenetur illud restituere fisco. Ratio primi est, quia creditum non comprehenditur sub nomine mobilium, vel immobilium, sed constituit tertiam speciem distinctam bonorum, intra quam sunt jura, & actiones, ex l. à Divo Pio, §. *In venditione. ff. de recup. Clarus, Farinac.* apud Tancr. Ratio secundi;

quia bonum est genus ad dictas tres species, genus autem comprehendit species, etiam ademptis, Cod. *de sent. pass.*

174 Eadem veniunt respectu dicitur de bonis confiscatis ob crimen læsæ Majestatis, aut ob alia delicta, juxta jura Regnorum.

QUÆRES XVI

175 *Petrus rem a se restitendam commisit probro confessorio, aut viro fideli, ut eam traderet domino; mediator autem non restituit, vel quia amisit, vel quia perjuravit; hinc transiitio temporis, & restitutione non facta, dominus monitorium obicit. An teneatur Petrus iterum ex vi monitorii restituere, & quænam sint, resoluatur.*

176 Circa restitutionem factam per intermedium personam fidelem quæ tamen non restituit, quia amisit, aut perjuravit, commune est, quod, si rem debita ex re accepta, aut ex contractu depositi, locati, &c. & sit debita in tantum duo, puta idem equus, eadem veltus, tenearis amplius restituere, si id fuerit culpa theologica gravi; quia ad illam accepta, aut contractu obligaris, nisi obligentiam moralem, quam egisti, dimittes viro putato probro, & fideli; & res domino perit.

177 Eadem ratione, si res accepta, aut contractu non sit debita in tantum duo, sed in specie, aut æquivalenti, ubi debita fuit commodatum triticum, pecunia, &c. teneris iterum restituere; quia res perit in manu mediatoris, & res domino perit. Tamb. *tom. 1. lib. 8. tr. 4. §. 5. nam. 6.* Expe, nisi non potueris personaliter restituere infamia; quia tunc discurrat, ut decepta acceptatione.

178 Difficultas est, si debitum sit ex

receptione, seu ex delicto. In qua re duas sunt opiniones. Prima affirmat te obligari, si res restitueris, siue res sit debita in individuo, siue in specie; quia semper in te remanet radix obligans ad restitutionem, nempe iusta acceptio. Nec creditor debet damnum peti ob delictum debitoris. Neque creditor consensisse presumitur ad illam transpositionem per personam quantumvis fideliter, nisi sub conditione, quod cum effectu res transtillata reddatur. Tonus, Lazar. de iust. Nav. de Lugo, & alii apud Dianam 1. 1. tr. 17. ref. 2.

179 Secunda opinio negat, te amplius ad aliquid obligari. Ita expressè Scotus 1. 4. q. 15. q. 2. §. De quarto lit. ff. quem sequuntur Diana cit. §. p. 10. tr. 16. ref. 97. J. de Filiuc. Cenedo, & alii apud Tam b. cit. [ait Scotus] quando ablatio fuit occultata non tenetur ablator se prodere, nec persequens per se ipsum restituere, sed per alios personam secretam, & fidelem, & expectat, quod per Confessorem, qui sibi est crimen confessum in confessione, & de ejus fidelitate, quod restituat fidei sue commissum, satis debet credi.

Unde, si persona intermedia non restituat, sed rem amittat, aut sit inconstans, & prodeurripiat, onus restituendi transfertur ad furtivum, & cessat in fure, quia hic fecit, quantum in se potuit, & debuit; non enim tenetur restituere cum sui infamia. Cujus ratio proxiore delinquitur ex consensu rationabiliter presumpto domini; sicut enim fur, & debitor ad nil amplius teneretur, si ex consensu expresso creditoris, de restituendo per intermediam personam, rem restituendam traderet intermediae personae, quae tamen pro se surriperet; ita ad nihil tenetur, si id faciat ex consensu tacito creditoris; quoniam tacit, & expressi consensus, eadem est vis;

qui tacitus creditoris consensus habetur in casu, quo debitor, seu fur non potest personaliter sine periculo infamiae restituere.

180 Suadetur aliis exemplis: & 1. Si fur occultus non potest sine infamia rem ablatam eadem in individuo restituere, satisfacit restituendo per aequivalentem, nempe pretium, 2. [ait Scotus] si non potest statim sine infamia restituere, sufficit, quod habeat voluntatem restituendi, cum primum opportunè potest, quo tempore non est injustus retentor, licet prius fuerit injustus acceptor, & detentor; quia tunc retinet volente tacite domino; quod si sit invitus, est irrationabiliter invitus; nam non potest rationabiliter intendere, quod fur occultus cum sui infamia restituat; sed consentire debet, ut restituat, cum primum opportunè potest; injustus autem acceptor, aut detentor dicitur, cum accipit, aut retinet invito rationabiliter domino; ita in re nostra. His praemissis.

181 Resp. 1. Si res sit debita ex re accepta, aut contractu, & sit debita in individuo, non tenetur Petrus ex vi monitorii restituere, nec qui eum scit, revelare. Bene verò, si sit debita in specie, aut aequivalenti; quia in 2. casu monitorium supponit in Petro onus ad restituendum, non licet in primo: ut in n. 176. & 177.

182 Resp. 2. si Petrus est debitor ex delicto, nec tenetur amplius ex vi monitorii restituere; nec qui eum scit, revelare. Diana p. 10. cit. & Tancred. tom. 5. tr. 4. quest. 16. quia probabilis est sententia, quod fur, & debitor ad nil amplius teneatur, si ad vitandam infamiam rem tradidit viro probò, & fideli, ut eam consignaret domino, ille autem amisit, aut fuit inconstans, & pro se surripuit.

Q U Æ R E S XVII.

183 Paulus, ne creditores suum pradium adjudicarent, illud vendidit in confidentia Petro. An, lato monitorio de revelandis bonis Pauli, teneatur Petrus pradium revelare?

Resp. teneri, si facta correctione, Paulus non velit satisfacere creditoribus, & nullum ipsi sequatur notabile damnum. Bonac. tom. 1. disp. 6. de onere denunci. puncti. 1. §. 6. num. 7. quia est particeps peccati Pauli, nam quamdiu non manifestat, est causa, cur Paulus non solvat, sicut censetur causa peccati, qui occultat bona sibi à fure ad custodientium tradita.

Unde, qui occultant bona, ne ob as alienum, vel ob delictum patratum, capiantur à creditoribus, aut à fisco, tenentur ex vi monitorii revelare; quia talia bona non possunt occultari, aut retineri in fraudem creditorum, & fisci, quibus de jure sunt applicata. Idem dic de contractibus fidei iuris in fraudem creditorum, vel fisci.

Q U Æ R E S XVIII.

184 Petrus detinens bona Pauli, promulgato monitorio de restituendo intra quindecim dies, octavo die ex malitia se reddidit impotentem, dissipando bona Pauli, duodecimo tamen die se penitentem facti. An incidat in censuram?

185 Certum est, quod si facti non penitent intra terminum, peccet statim ac committit culpam contra superioris preceptum; & incidat in censuram, non statim ac committit culpam, sed elapso termino praefixo, non antea. Difficultas est, si penitentia intra terminum intercedat.

186 Prima opinio affirmat, quod incidat in censuram elapso termino. Raynaudus de Aloniz. p. 1. cap. 2. q. 5. Suarez de cens. disp. 20.

sect. 2. num. 16. quia censura incurrenda vi prioris causae jam data. Hinc si Petrus venierat lethaliter Paulum, & ante expulsum facti penitente, adhuc evadit irregulariter secuta morte.

187 Secunda opinio, quam sequatur, negat, quod incidat in censuram elapso termino. Tancr. tom. 5. tr. 4. q. 13. quia etiam in monitorio fertur contra non restituendum culpabiliter intra terminum praefixum, qui vero, quem intra terminum culpa, qui delictus est impotens, penituit, accedente termino, non omittit restitutionem culpabiliter; adeoque non incidit in censuram.

Confirmatur. Quia censura lata in monitorio non retrotrahitur ad tempus commisionis delicti, sed concernit culpam commisionis termino praefixo, quae non habetur in culpa igitur neque censura, quae quidem culpa mortalem requirit.

188 Non obstat, quod praecedente culpa, quae se ex malitia impotentem reddidit, quae mala voluntate retractata, omisso restitutionis procedit ex priori culpa solum materialiter, formaliter vero ex impotentia. Secus, si post datam causam pollutio, retractetur prava voluntas per penitentiam, pollutio sequens in somno non est culpabilis; sed censetur involuntaria.

189 Ad casum de vulnere lethali, & singularitate, clara est disparitas: quia singularitas contrahitur ex homicidio culpabiliter posito, ex causa data, & adhuc incidit in mortem: haec autem censura contrahitur non ob impotentiam culpabiliter positam, sed ob omissionem restitutionis culpabiliter in termino praefixo; & quia omisso restitutionis in termino praefixo, penitentia, si posita, non est cum culpa, ideo non incidit in censuram.

QUÆRES XIX.

190 Antonius scit Petrum intra terminum ex malitia se reddidisse impotentem, nec potuisse. An teneatur eum ex vi monitorii revelare?

Resp. non teneri. Tancr. cit. p. 14. quia cessavit finis denunciationis à iudice in monitorio intentus. Intenditur enim satisfactio partis læsæ, non punitio delicti commisi, & quia stante impotentia etiam culpabiliter imposita, satisfactio haberi non potest, igitur cessat finis. Tum quia monitorium præcipit, ut reveleat injustus detentor bonorum Pauli; in casu autem reveleat, non revelaret injustum detentorem, sed delictum, quo se reddidit impotentem; quod est aliud ab eo, quod intenditur.

Ex his colliges, impotentiam physicam, non mortalem ad revelandum, & respectivo delictum excusare à censura. Impotentia moralis habetur, quando quis revelationem potest sine gravi infamia, gravi incommodo, aut damno. In restitutione vero cogitur, ut damnum, quod timetur, non debitor præponderet bono alterius ut in nos. 114.

QUÆRES XX.

191 Paulus, ad cuius instantiam latum est monitorium, prorogavit terminum ad aliquid quoddecim dies. An Petrus hoc non obstat, adhuc in primo termino, si non restituit, aut revelet, incidat in censuram. Et si non incidat in primo termino, an incidat in secundo?

Quoad 1. partem Resp. tanquam certum, quod sicut de consensu partis potest censura tolli, si pars remittat debitum intra terminum in monitorio præfixum, ita potest suspendi, etiam nesciente

judice; Leander de cens. tract. 2. disp. 4. qu. 19. & Tancr. tom. 5. tr. 4. qu. 8. nu. 1. quia cum monitorium sit latum in gratiam partis petentis, iudex, sicut non intendit ligare censuram, quos pars non intendit, ita neque quando pars non intendit. Tum quia iudex nil aliud intendit, nisi partes ad concordiam reducere, l. 1. §. potest autem quas, ff. de nov. oper. nunc.

193 Sit exemplum de juramento promissorio, quod licet sit præfixum parti, nempe homini, principaliter obligat Deo, & tamen potest pars illud in totum remittere, aut ejus obligationem ultra tempus præfixum suspendere, in quo casu jurans nec peccat, nec absolutione indiget, quia etiam Deus illud censetur remittere, in quantum in partis gratiam acceptavit. Præterea per partis consensum cessat contumacia, censura autem non incurritur, nisi ob contumaciam.

194 Dixi: si pars remittat debitum intra terminum in monitorio præfixum; quia si illud remittat elapso termino, censura non evitatur, quia jam contracta supponitur, ac proinde non nisi absolutione remittitur.

195 Quoad 2. partem certum est, quod si prorogatio primi termini fiat de consensu, & autoritate iudicis, elapso secundo termino, Paulus, & ille, contra quem est latum monitorium, incidat in censuram; quia terminus à iudice prorogatur cum accessorii.

196 Sed difficultas est, si prorogatio termini sit facta de solo consensu partis, nesciente iudice!

Prima opinio negat, Paulum, seu debitorem elapso secundo termino prorogationis incidere in excommunicationem, & pariter eum, qui elapso termino prorogationis debitorum non revelat. Tancr. tom. 5. tr. 4. q. 8.

& nonnulli apud ipsum, & Leandrum *cit. q. 20. & 21.* Ratio potissima, quia licet pars possit censuram indirectè suspendere, prorogando terminum nesciente iudice; non potest tamen ita illam suspendere, ut elapso termino prorogationis incurratur, quia hoc est actus jurisdictionis, qui iudici competit, non parti, *l. privatorum, C. de jurisd. omn. iudic.*

197 Secunda opinio affirmat incidere absque novo consensu iudicis. Leander *cit. q. 21.* quia iudex non præfixit terminum ad finiendum præceptum, sed ad finiendam permissionem differendi impletionem præcepti nisi aliàs accedat consensus partis; quæ si intra terminum monitorii proroget terminum suspenditur impletio præcepti, & censura usque ad secundum terminum prorogationis; quò elapso, censura incurritur ex consensu virtuali iudicis, quatenus finitur conditio, sub qua fuit censura lata; unde incurritur ex vi prioris consensûs iudicis virtualiter per aliam conditionem implicitam permanentem usque ad terminum prorogatum.

Unde pars, quæ nesciente iudice prorogavit, per hoc, quod elapso secundo termino censura incurritur, non dicitur exercere actum jurisdictionis, 1. Quia censura non incurritur, nisi ex vi prioris sententiæ, & ex consensu virtuali iudicis, ac proinde ex autoritate illius, 2. Quia pars prorogando terminum non suspendit, & dilatat censuram directè, sed indirectè per subtractionem materiæ, quæ est obligatio debitoris; quod non est actus jurisdictionis, sed domini circa illam materiam.

198 Utraque opinio est probabilis.

QUÆRES XXI.

199 *Civis Panormitanus, qui furtum commisit, non iam elapso termino monitorii, se*

transfuit ad Diocesim Montis Regalis, mo ibi perpetuo habitandi, aut materiam in parte anni. An, elapso termino monitorii, censuram contra non resistentes Panormitanus
 200 **C**ertum est, 1. Non subditum iudicis monitorium non ligat monitorio, aut censura, ac proinde non tenet ad revelandum; quia actus jurisdictionis exerceri non potest in non subdito quoniam subjectio, & jurisdictionis sunt relativa.

201 Certum est, hic non esse ferendum de censura lata per modum statuti, sed aliquid prohibentis in futurum, vel si quis fuerit calicem, sit excommunicatus hanc quidem non incurrit, quatenus peccet, mutet forum, seu terminum, postea mutato foro, id faciat, quia tunc iam subditus prioris iudicis, ac proinde ligatur ejus præceptis, ac censuræ. Sermo est de censura lata per modum quo non habet rationem legis, sed præcepti transitorii: *ut in num. 43. in suppositis.*

202 *Resp. incurrere. Bonac. tom. 1. de denunt. §. 2. num. 2. pag. 892. de censur. x. disp. 4. quest. 22. ratio est, quod remanet subditus ratione delicti, & per monitorii citationem jurisdictionis persequitur. C. proposuisti, de foro competente, 2. ubi iudicium est inceptum, ubi finit delictum de iudicis; ac proinde ille, etiam remanens, remanet subditus prioris iudicis, quòdum quid, nempe secundum illam citationem.*

QUÆRES XXII.

203 *An qu. cit. delinquentem, & post promulgationem monitorii, intra terminum fixum incipit esse subditus illius superioris iudicis, licet monitorium, ligetur monitorio, & scientes ad revelandum delinquentem*

Ep. ligari, si monitorium sit generaliter
latum, sed computato aequali termino,
computando à die, quo fit ejus subditus, &
habet scientiam: ut in num. 165. Bonac. citat.
897. num. 1. & alii apud Dianam p. 5. r. 9.
ref. 36. quia est verè ejus subditus, tempore,
quo ejus urget præceptum.

104. Negativam tamen sententiam pro-
hibentur putat Diana p. 5. r. 9. ref. 36. quia
sententia referenda est ad tempus, quo pro-
nunciatur, adeo quæ solum habet vim contra
eos, qui tunc erant subditi.

105. Illud mihi verum est, quòd si iste
non sit jam factus subditus, quatenus non
in domiciliu acquirit, sed sit ut alie-
gena, non ligetur monitorio, aut cen-
suram, si monitorium fuerit tempore,
quo jam reperiebatur in loco, quia nullo
modo est subditus, nec ratione personæ, nec
ratione delicti; non enim ipse delictum com-
mittit.

106. A fortiori Advena, & Peregrini in
alio loco per transitum commorantes non
ligentur censuris, per modum legis, seu sta-
tutis, pro culpis futuris vitandis, si ibi
non committunt delicta, quibus sunt annexæ
censuræ; Diana citat nam, ut quis eas incur-
rit, debet esse subditus ratione personæ, &
delicti.

107. Secus est dicendum de censura lata
per monitorium, quod habet rationem
precepti transeuntis; advena enim delin-
quens in territorio Episcopi extranei ligatur
per monitorio, & incurrit censuram, ne-
cessarium ibi manet, sed etiam in propria
diocesi, si post citationem, seu publicatio-
nem monitorii discessit, quia evasit subditus
Episcopi extranei ratione delicti: ex cap. ul-
timo de foro competent. Diana p. 5. r. 9. ref.
36.

108. Imò, si postquam dictus advena de-

lictum commisit, è loco discessit ante publi-
cationem monitorii, & rediit ad propriam
diocesim, tunc Episcopus proprius requisi-
tus ab Episcopo loci, ubi fuit commissum deli-
ctum, tenetur delinquentem citare, ex cap.
sup. de foro competent. & tunc, si non obe-
diat, censuram elapso termino incurret. Di-
ana citat,

QUÆRES XXIII.

209. Petrus Civis Panormitanus, post quàm
commissit furtum Panormi, sciens Archiepis-
copum Panormitanum processurum ad moni-
torium, ne citaretur, studio an fugit ad Dio-
cesim Montis Regalis. An possit ibi ab Archi-
episcopo Panormitano citari?

Prima opinio affirmat, posse Episcopum
per nuncium, aut litteras citare subdi-
tum, qui post patratum delictum ad aliam
diocesim aufugit, ita ut comparere debeat,
& si sit contumax, elapso termino incurrat
censuram. Layman, Bossius, & alii apud Di-
anam p. 5. r. ref. 34. 1. quia citatio non est a-
ctus judicialis, ejus tamen executio per nun-
cium judicialis non est; ac proinde decretà
citatione in proprio territorio, executio nun-
cii fieri potest in alieno, 3. Quia Episcopus
proprius per citationem sui subditi in terri-
torio alieno non laedit territorium alienum,
quia nulla sit causæ cognitio in territorio ali-
eno; nam vel delictum est ita publicum, ut nõ
requirat causæ cognitionem; vel si requirit,
citatio fit in territorio alieno, effectus verò
citationis confertur in Diocesi Episcopi ci-
tantis, 4. Quia certum est, quòd possit Epi-
scopus excommunicare subditum in alieno
territorio existentem, pro delicto in proprio
territorio commissio; igitur certum esse de-
bet, quòd possit illum in alieno territorio ci-
tare; nam censura est invalida, si non præce-
dat monitio, seu citatio.

210 Resp. Non posse Episcopum suum subditum in alieno territorio citare, nisi ubi adsit consuetudo ibi citandi, Diana *cit.* A- vila, Hunt. & alii nonnulli apud ipsum. Ratio est; quia Episcopus non potest exercere jurisdictionem in alieno territorio, *ex cap. final. de Const. cap. Episcopum 9. quest. 2. ex Clem. I. de foro competentis*. Citatio autem, sive confideretur, ut pronunciatur à iudice in proprio territorio, sive ut intimatur per nuncium, est actus judicialis, & usus jurisdictionis, & dicitur fundamentum iudicii. Ità Giurba cum aliis iurisperitis *consil. 89. n. 22. ex l. Cum Clericus, & alibi*. Hinc in Clementina Pastoralis: *de sent. & re iudic.* decernit Pontifex iudicem non posse aliquem in alieno territorio citare.

211. Ex his patet solutio ad 1. 2. & 3. in oppositum.

212 Ad 4. Certum quidem est, posse Episcopum excommunicare subditum in alieno territorio existentem pro delicto in proprio territorio commisso. Hoc autem non impeditur per hoc, quòd non possit Episcopus eum in alieno territorio citare; quia potest requirere consensum Episcopi extranei, ut permittat citationem, per nuncium, aut litteras, vel ut ipse per suos ministros notificet delinquenti monitorium à proprio Episcopo latum; quem consensum, sicut denegate non potest circa subditum proprium, qui in alieno territorio delinquit: *ut supra n. 108.* à fortiori negare non potest circa subditum alterius. Verum tamen est, quòd tali consensu iniuste denegato, citatio sit invalida.

Item suppetit alius modus citandi. Sufficit enim, ut subditus citetur in domo propria, quam in territorio habet, aut in loco publico ejusdem territorii, dimissis, & affixis ibi monitorii copiis, quæ citatio ità subditum atctat, & afficit, ac si fuisset personaliter

facta, Melphi in *pract. crim. ver. ver.* de contumacis condemnatio. Cujus ratio admittitur *ex Reg. juris, datus & frater* non patrocinantur. Alioquin liberum esset istis, Episcoporum potestatem contumacis & ab eorum jurisdictione quo ad delicta punitionem se exinere; nam Civis Panormitanus, qui postquam delictum Panormi commisit, malitiosè aufugit ad Diocesis Montis Regalis, ne citaretur à proprio nullo Episcopo excommunicari possit, sed solum à Papa; non quidem ab Archiepiscopo Montis Regalis, quia non est qui delictus, nec ratione personæ, nec ratione delicti neque ab Archiepiscopo Panormitano, quia nullo modo potest ab isto citari, adeo potest libere utrumque contemtere.

213 Dicendum est igitur, quòd potest Archiepiscopus Panormitanus suum subditum qui post delictum aufugit, uno ex modis duobus modis citare, & eum communitè validè excommunicare.

P E T E S.

214 Quid dicendum de Superioribus regularibus quoad suos subditos?

Resp. Superiores Regulares possunt subditos per monitorium citare, & eos ligare, ubicumque scierint eos extra territorium reperiri, sive deliquerint extra sive intra eorum territorium, sed citatio aufugerint. Villalobos *tom. 1. tr. 16. cap. n. 6.* Diana *p. 5. cit. ref. 34.* Pellizani *9. cit. 3. n. 65.* Peyr. & alii innumerant ipsos.

215 Ratio est, quia Monachus, quæ est, semper est sub jurisdictione Abbatis quem vice Dei supra caput suum representat *ex c. statimus 19. q. 3. & c. si Religiosus 1. l. in 6.* & licet sit extra claustrum, tamen juris, censetur esse semper in clau-

Abbas, apud Pellic. cit. Unde Do-
ctores concludunt, Superiores Regulares
nullum habere territorium, seu habere to-
territorium pro territorio, ac proinde pos-
sunt in suos subditos propriam jurisdic-
tionem exercere, eosque fugitivos ubique
capere, non implorato iudicis secularis, aut
Episcopi brachio.

116 Hinc Pelliz. cit. n. 66. habet *Magnam*
disparitatem inter Episcopum, & Præla-
um Regularem quod ipse. ar. ad presentem
universam si quisdem Episcopus habet imme-
diatam jurisdictionem in territorium, & ratio-
nem in personas, que proinde non sunt ei
subiecta immediate per se, sed solum ratione
beneficii, aut officii, quod habent in
territorio: quod vel inde constet, quia si pos-
set, loqueretur anserve ad aliam diocesim, sta-
tutum ac id fecerint, desinunt subijci illi E-
piscopo: Prælati vero Regularis immediate
habent jurisdictionem in personas Religiosorum
subditorum, que proinde non finitur certis lo-
corum limitibus, ut finitur Episcopalis, sed
terminatur certis personis, que ubi-
que sunt, eadem ratione subijciuntur Præ-
lati Regulari, ab eoque possunt coerceri, ac
puniri, sicut & filii a parentibus, uxor a ma-
ritimo, &c. Ique ratione potestatis dominative,
quam habent Prælati Regulares in suos sub-
ditos Religiosos, non minus quam parentes
in filios, vir in uxorem, &c.

QUÆRES XXIV.

217 An subditus Episcopi existens in Mo-
nasterio Regularium teneatur sub censura ad
prosecutionem ex vi monitorii à suo Episcopo
lati?

Hanc difficultatem tractant Tancr. rom.
3. tr. 4. q. 6. num. 5. & Diana p. 5. tr. 9.
q. 37. sed minori claritate, ac proinde distin-
guendum puto.

Pest. Exam. Ecclesiast. Tom. II.

218 Vel enim est sermo de delicto com-
missio in loco exempto, vel extra locum ex-
emptum.

Loquendo de delicto commissio in loco
exempto, duæ sunt opiniones.

219 Prima affirmat teneri ex vi monitorii
ipsum furem ad restituendam, & scientem
ad revelandum. Suarez, Egidius, & Coninch.
apud Tancr. & Dianam cit. quia Monasteri-
um Religiosorum est locus exemptus, sed
non facit territorium; & Hurt. de cens. in
com. disp. 8. n. 32. ait, nomine loci exempti,
ubi delinquentes non possunt ab Episcopo
ligari censuris, etiam à jure, sive generali,
sive speciali latis, venire Abbatis quasdam,
& Prioratus, minimè Monasteria Religio-
rum; quia soli Religiosi sunt exempti ratio-
ne sui, non locus Monasterii.

220 Secunda negat teneri, & ligari cen-
suris ab Episcopo latis. Henriquez, Rayn. Sà,
Avila, & Præpositus apud Tancr. & Dianam
cit. quia non solum personæ, sed etiam ipsa
loca Regularium, uti Monasteria, & Ecclesia,
sunt exempta à jurisdictione Episcopi, præter
casus à jure expressos, in quibus possunt Epi-
scopi tanquam Sedis Apostolicæ delegati
procedere. Bord. p. 1. res. 7. n. 4. ex Nicolao V.
Et si cumctorum, per hæc verba: *Quod licet*
ipsi fratres, ipsorumque domus, & loca, per
speciale Sedis Apostolicæ privilegium ab omni
jurisdictione, & superioritate quorumcumque
Ordinariorum sint exempti. Locus autem à ju-
risdictione Episcopi exemptus, licet sit intra
territorium Episcopi, est formaliter ab ejus
jurisdictione exemptus; unde infert Tancr.
cit. n. 6. eodem modo discutendum esse in
presenti materia de censuris ab Episcopo la-
tis, sive à jure pro delictis futuris vitandis,
sive ab homine pro præteritis satisfaciendis.
Qui proinde utramque opinionem probabili-
lem putat, sive interminis de subdito Episco-

Bbbb Pi

pi existente in loco exempto, sive in Monasterio Regularium; adeoque probabile putat, quod non teneatur sub censura ad restituendum, aut revelandum.

Pariter utramque opinionem probabilem putat Diana *cit.* quoad censuras pro delictis futuris statuto generali, aut speciali latis: vide Dianam & Tancr. *cit.*

Ita quoad 1. partem citati Doctores discurrunt.

221 Quoad 2. verò partem, loquendo videlicet de delicto commisso extra Monasterium exemptum.

Respondeo, subditum Episcopi existentem in Monasterio Regularium teneri ex vi monitorii, & sub-censura, si est rem detinens ad restituendum, & si est sciens ad revelandum.

Prima pars sequitur ex dictis *q. 21. & 23.* Eadem namque rationes, quæ probant subditum Episcopi, si post patratum ibi delictum ad aliud territorium se transtulit, etiam animo ibi habitandi, teneri sub censura lato monitorio parere; à fortiori idem probant de ejus subdito existente in Monasterio Regularium; fortiori, inquam, quia hic est subditus Episcopi, tam ratione delicti, quam ratione personæ, & existit intra ejus territorium.

Secunda pars sequitur ex prima; quia accessorium sequitur principale.

222 Nomine autem delicti intra, aut extra Monasterium commissi, de quo est sermo, non venit non restitui, aut non revelatio, ut minus rectè putat quidam; sed delictum illud, unde oritur onus satisfactionis, restitutionis, videlicet, aut revelationis, ob quod jam patratum, etiam non subditus sit subditis, & ob quod monitorium ferretur ad satisfactionem habendam.

Q U Æ R E S XXX.

223 *An Episcopus existens in territorio alterius possit monitorium sub censura ferre contra suum subditum?*

Resp. non posse, nec in diocesi alterius, nec in Monasterio, seu loco exempto, si requiratur causæ cognitio. Diana *cit. q. 35.* Tancr. *cit. num. 2. ex cap. Episcopus q. 2. & ex cap. novis. de Officio decepti* habetur, quod jurisdictione contentiæ non est ad excommunicandum, excommunicatum tamen in territorio alieno; & iudex extra territorium habetur, ut persona processum non potest Tribunal erigere, *ex cap. monachum 2. q. 3.*

224 Idem dico esse verum, etiam si delictum sit ita publicum, ut non requiratur causæ cognitio. Præpositus apud Avilam *cit. contra Avilam, & Comepo;* quare ferre censuras est actus jurisdictionis contentiæ, unde recurrunt motiva processus contentiæ.

Q U Æ R E S XXXI.

225 *An, si Episcopus in diocesi alterius habeat locum exemptum ab eo, & ibi sit delictum, possit in eo contra suos subditos monitorium ferre?*

Resp. posse. Tancr. *cit. q. 6. n. 1.* quia locus ille, licet sit in diocesi alterius Episcopi, non est tamen sub jurisdictione illius, sed sui; ideoque non censetur esse in territorio alterius, sed proprii Episcopi. Rom. *decis. 55. 18. Maji 1611.* ac potest Episcopus in eo loco in diocesi alterius sicut monitorium ferre, etiam cum causæ cognitio, cui obedire tenentur subditam in dicto loco existentes, quam propria diocesis.